

Zprávy

SPOLKU ČESKÝCH BIBLIOFILŮ
V PRAZE

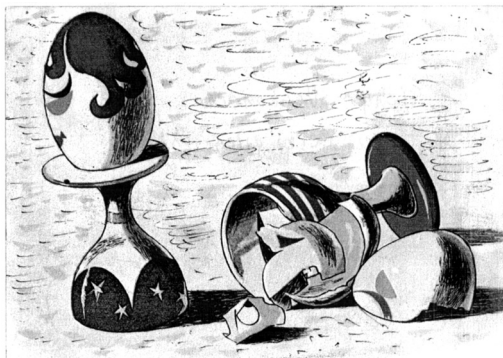
1/2017

EDITORIAL

Za účelné a správné považují hned na první straně nového ročníku seznámit čtenáře s nabídkou článků. Jako již v několika uplynulých letech, i letos se můžete začíst do textů, které ze Staré Říše posílal před čtvrtstoletím Josef Florian a krásný text zdobí i soukromý tisk Jana Juránka z Rájce – Jestřebí. Moravu do třetice reprezentuje Ludmila Klukanová z Třebíče svým literárním vyznáním. Nezapomněli jsme na Petra Bezruče ani na Arnošta Procházku. Z cizích autorů připomeneme básníky z vrcholů Parnasu. Jména Stéphane Mallarmé a Stefan George hovoří za vše. Na dalších stranách Vás zveme k návštěvě knihovny Jaroslava Ježka. Upozorníme na stoupající ceny vzácných knih v aukcích. S politováním musíme konstatovat, že nebyla z posledních

čísel vyslyšena výzva členům SČB, aby do Zpráv přispěli svojí vzpomínkou na Adolfa Borna, Zdeňka Mázla či Jiřího Boudu. Dočkáme se příště? Rovněž rubrika „Zlatý fond“ nikoho (zatím) neinspirovala k napsání svého vyznání o knize nebo knihách nejoblíbenějších.

Zprávy, ač k dokonalosti mají daleko, přesto doufají, že aktuální číslo přinese pestré a zajímavé čtení.

F. Tichý: Velikonoce. DP, edice Česká galerie XXIV.

V minulém čísle Zpráv jsme informovali, že po mnoha letech přešlapování se členové dočkají nových webových stránek. Slib splněn! Každý se může přesvědčit na:

www.spolekceskychbibliofilu.cz

red

Édouard Dubus Soumračná

Smutnou učinil tě jeden večer zimní,
ponurá noc přišla, na západě,
v dále prastarého chrámu stíny
zjevily se a v nich oltář ozářený rudě.
Smutnou učinil tě jeden večer zimní.

Bylas krásná jako slunce co se k spánku chystá,
celá zahalená ve svých vlasech dlouhých,
které půvab růží z Bengálie dozajista,
posbíraly cestou v rozvlněných mořích.
Bylas krásná jako slunce co se k spánku chystá.

Tvoji duši uchvátily mlžné obzory,
s odporem jsi nahlížela denodenní shony,
věděla jsi, že se hvězdy rozhoří,
když je vznítí oheň žhoucích zornic –
na cestě, již kráčíš v mlžné obzory.

Verše francouzského „prokletého básníka“ E. Dubuse (1864 – 1895) otiskujeme zde jako ukázkou z jeho jediné knihy veršů *Quand les violons sont partis / Když housle umlknou*, vydané posmrtně r. 1895. Tato „pracovní verze“ překladu je dílem Gustava Erharta, který v edici Inventa pro členy SČB připravuje výběr ze jmenované sbírky.
(red)

7. ARŠÍKY JOSEFA FLORIANA / JARO 1993 / STARÁ ŘÍŠE 8.

OKRAJOVÉ MÍSTO?

„Církevní vedoucí osobnosti byly po 1900 let záporně ovlivňovány starověkými řeckořímskými představami, které přikazovaly ženě ve společnosti okrajové místo nebo bezvýznamné místo“. Ačkoli prý Církev uznávala plnou důstojnost ženy, „měla pochybnosti o plnoprávnosti ženy ve společnosti a v církevní zodpovědnosti – liturgie, vlivnější místo v duchovní správě aj.“.

Je ke škodě knížky PERLY A CHLÉB od Dr. Josefa Hrbaty, že se do chleba tu a tam natrousily takové oportunní neřádky.

Je to kvas novotářský. Novotáři blekotají, že až dosud nebylo dosti odvahy, aby si někdo posvětil na diskriminaci žen v Listech sv. Pavla. Nyní jakoby nabyli odvahy a směle žvaní nad velkými pravdami Apoštola národů. Mnohý se už po této žvanivosti vyšplhal k titulu „přední teolog“. Nepokusím se zastavit toto kvašení ješitnosti a marnivosti, dokonce ne hlouposti, neboť proti hlouposti bojují i bozi marně – mit der Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens“ (T. CARLYLE). Jenom chci upozornit, že právě sv. Pavel tím, že rozlišuje postavení muže a ženy, zavádí řád do pohanské společnosti, staví ženu na nejčestnější místo, aby s ní muž nemohl zacházet jako se

sobě rovnou a nebyl povinen prokazovat ženám úctu jako „spoludědičkám Božího království“.

Protože mravy dneška klesají v úpadek předkřesťanských dob, bude předůležitým krokem k ozdravení, aby ženě bylo vráceno místo nejpříslušnější a nejčestnější: aby byla korunou muže a jako slunce osvětlovala dům. Podle starých katolických autorů „žena je stvořena pro lásku, muž pro práci“. Odvádět ženu od určení, které jí dává sama její přirozenost, „od života rodinného a od péče o dítě“ (Pius XI.) to právě svádí ženu na cestu těch, co „převrací cesty Páně“. Místo lásky nastupuje trest, že se žena mužům stává „hořčejší než smrt“, a zatím co by měla osvětlovat, stává se „jako osidlo lovců a hříšník bude od ní ujařmen“.

Psaní a mluvení pokoncilních teologů skutečně se jeví tak, jakoby dnes objevili neznámého tvora! Jakoby teprve teď objevili ženu. Zcela jinačí než jak ji znají dějiny.

Tento objev jakoby novotáře zastihl nepřipravené: uvrhl je v jakousi pubescentní posedlost. S „novými pohledy na sexualitu“ mlsně se olizují na „radosti“, jež slibují „narůstající rozpory mezi katolickým učením a praktickým postupem věřících, na příklad v sexuálních otázkách“ (KN 4.VIII.1985). S hněvným rozčilením vytýkají Církvi, že v minulosti tyto radosti člověčenstvu, zvláště mládeži, upírala, což prý mělo za následek ztrátu mládeže. Miní ovšem jenom ty „radosti“, kterých si chtějí dopřávat převrácením řádu přirozeného i zavržením Božích příkázání. Opatrně ovšem skrývají, že takové radosti logicky končí v „Černé kronice“ zapichnutím partnera. Televize pak se stará o to, aby se neprobudil cit pro zodpovědnost a podává pro pobavení hřích smilstva a nevěry, jež zpestřuje oslavováním vraždy.

Když sv. Pavel učí, že tu „není... muž ani žena, neboť všichni jste jedno v Kristu“ – to ovšem neznamená, že by se měly zaměňovat úlohy muže a ženy, nýbrž naopak se na jiných místech zdůrazňuje, aby každý žil podle milosti jemu od Boha dané. Aby každý usiloval zachovat příslušné místo a na něm stavěl zlato a drahokamy, nikoli plevy nebo něco ještě horšího. Co sv. Pavel učí, potvrzuje na základě vědeckých poznatků pro záchranu společnosti známý Dr. Alexis Carrel: „Jest nutno přesně znova rozlišit obě pohlaví. Každý jedinec musí být mužem nebo ženou a nesmí nikdy projevit pohlavní sklony, duševní znaky a choutky druhého pohlaví... Žena musí být vrácena své přirozené úloze. Jejím účelem jest nejen dáti dítěti život, ale též výchovu“.

Taková slova vědce jsou potěšujícím povzbuzením, v jak skvělé harmonii trvají věčné zákony, k nimž nás chce vést sv. Pavel. Dnes nám to staví před zraky falešnost feministických choutek, jak je probudili novotáři po II. Vatikánském koncilu. Jako někdejší emancipační snahy jsou připisovány ochabnutí autority ve státech, tak zcela dobře možno dnešní falešné starosti o ženu považovat za důsledek ochabnutí autority v Církvi.

Církev nikdy nevykazovala ženě okrajové místo. Hledání „vhodného místa“ pro ženu pochází z ochabnutí víry. Víra nás vede ke katolickým oltářům, do našich kostelů, kde ve Svatostánku přebývá Pán všehomíra. Je to nej přednější místo člověka na zemi. Nejenom zde odjakživa mohou prodlévat před tváří Boží zcela rovnoprávně muž jako žena, ale mohou být přítomni přesvaté Oběti, ba mohou přijímat svého Boha ve svaté Hostii – bez rozdílu muž i žena. A je krásný obraz i po zevní stránce, když žena pokleká

u stolu Páně, postoj nejslušivější, symbolisující šlechtické přednosti ženy: pokoru, lásku, oddanost, mírnost. Obraz tak působivý, že inspiroval naše básníky a pěvce. Kterak možno nevzpomět na nejdůstojnější místo v průvodu Božího Těla! Dívčí mládež jako jarní květy doprovází Pána, ubírajícího se „svým vlastnictvím“, za hlaholu zvonů ve vonném vánku „Z rosy jitřní“, mezi nimi ta jediná v bílém slaměném kloboučku jako „vtělené léto“...

Novotáři se domnívají, že už pro ženu objevili to vedoucí místo v Církvi nutíce ji proti její přirozenosti vystupovat v presbytáři.

Také sú ženám kázati kázali

O to sú sě svatým Pavlem netázali (verše na Husity z XV. století).

Ale jak bizarní, jak ženu sesměšňující je to „vedoucí místo“! Daleka „starověkých řeckořímských představ“, v zpožděné, neujavší se módě panských klobouků, předcítá liturgické texty v presbytáři. Diskriminace ženy došla až tam, že jí posadí na hlavu čepici ve tvaru mitry, pomalovanou komediantskými kresbami, do ruky hůl – a novináři pod obraz napíší „biskupka“.

Chtíce ženu vtlačit stůj co stůj do těchto sesměšňujících postavení, novotáři již vůbec nekontrolují, co mluví. Viděl jsem učební materiály z Litoměřického semináře, kde jsou citovány „Všeobecné pokyny k římskému misálu“, vydané v Římě:

Služby, které se vykonávají mimo presbytář, možno svěřiti ženám, podle rozumné úvahy správce kostela. Biskupská konference může dovolit, aby způsobila žena přednášela čtení, předcházející evangelium a úmysly přimluv; dále určit přesněji místo, odkud by při liturgickém shromáždění hlásaly slovo Boží.

Staré předpisy nedovoľovaly ženám veřejně mluvit v kostele, protože jim to nesluší, nikoli proto, že by na určité místo v kostele nesměly vstoupit. Tady v těch učebních materiálech vykazují ženu na „vhodné místo“ jako nečistého tvora, který do presbytáře nesmí!

Že je to všechno velice podezřelé, k opatrnosti vybízí již to, že se v tom silně angažuje známý skoro kacíř Hans Küng! Právě ve chvíli, kdy Apoštolský Stolec odmítá svěcení kněží a vydává zákaz, že ministrantkami nesmějí být ženy, bezmocně vyhrožuje, jak to dělávali kluci za plotem nemohouce dovnitř: odmítnutím kněží prý se Apoštolský Stolec „loučí s nejvěrnější částí církve“. Prý „ženy se začínají zajímat o to, proč nejsou v katolických chrámech vidět ministrantky“. On prý „zná ženy, které by mohly plnit povinnosti duchovních“.

Naštěstí takových neznáme a znáti nechceme, ba myslíme si, že „lépe jest bydlet se lvem a drakem“ než s takovými schopnými ženami. Naštěstí takové ženy jsou výjimkou a lékaři je řadí do kategorie hysteriček.

PETR LADMAN: OSMÝ VÝBĚR Z TEXTŮ, KTERÉ NA RUČNÍM LISU TISKNE JAN JURÁNEK Z RÁJCE – JESTŘEBÍ

MILOŠ NAVRÁTIL: KNIHA & kouzlo jejího zrodu
Rájec – Jestřebí, 27. leden 2017 Soukromý tisk

NĚKOMU stačí ke štěstí málo: třeba jen několik knížek pěkně tištěných. Kniha s nevšedním obsahem, s dobrým papírem, zřetelným čistým tiskem, miloučkou vazbou – není to radost mít takovou knížku ve vitrině knihovny? Někdo se shlíží v klenotech a zlatě, vám učarovala krásná kniha. Její rukopis psal kdysi básník, spisovatel a vložil do ní kus své představivosti, své cítění a myšlenky nekrásnější.

Zhotovení krásné knihy nebylo však prací jen několika dní. Kniha se nevyrábí, nýbrž zhotovuje. Zprvu se dostal rukopis autorův do tiskárny. Byla-li to tiskárna, dbající dobré pověsti svého tisku, pohráli si faktoři, sazeči a tiskaři s tím, čemu říkáme: vytvářet vkus. Měřili jsme stránky, počítali řádky, kreslili návrhy, uváděli v soulad obrázky s písmem, měnili, zlepšovali, sázeli, dávali si záležet na mezerách mezi slovy a odstavci, byli nešťastní, když museli na konci rozdělovat slova ve třech řádcích pod sebou a čert je mohl vzít, když přelamovali stránku, protože poslední dva řádky z odstavce jim vešly na druhou stránku. Sazbu neprováděli strojem, nýbrž ručně; při knize, jež má mít sazbu dokonalou, to skoro jinak nejde. A což tisk? To teprve nastaly tiskařům starosti. S přípravou, s roztěrem barvy. Šrouby, páky, provázky, povlaky, proklady – nic z toho nelenilo. Tiskaři dali hlavy dohromady, podlepovali, vyřezávali, nutili archy, aby číslice stran přiléhaly v jednotlivých stránkách na sebe, aby stránky neprorážely, a radovali se, když forma netropila černé hrotky, ten největší neřád při tisku pěkné knihy. Co potom se dalo, o tom by celé romány napovídaly slečny, které rozumějí pečlivému falcování archů a zavěšování do obálek.

Není věru lehká věc vytvořit pěknou knihu. Než se kniha dostane do rukou knihaře, co to shonu, co to úvah, až jde někdy hlava kolem.

Avšak knížka, když nás někdy hodně potrápila – dovede se i odměnit.

Jako by svým vzhledem sazečům i tiskařům říkala: hráli jste si se mnou, nebyla jsem pro vás jen kusem zboží, měli jste pro mne cit a pochopení, dělali jste mne s chutí a láskou. A majstři černého kumštu by nejraději řekli: Nu – děláme každý svoje a to svoje chceme také dělat poctivě a dobře.

(Otištěno poprvé v roce 1947.)

Pan Miloš Navrátil (1900 – 1962) majitel tiskárny v Ivančicích, byl člověkem mnoha kulturních zájmů. Psal texty, verše i veršiky, maloval, ryl grafiky do Mäserovy desky, kreslil, maloval, dělal fotomontáže. Architektonicky navrhl obě městské rozhledny.

K němu nastoupil tatínek do učení 26. srpna 1935. Protože měl zájem nejen o obor, ale i o kulturní činnost svého šéfa, ten se mu věnoval i mimo zaměstnání. Bral jej sebou i do Dolních Kounic ke knihaři Jindřichu Svobodovi. Přátelství pak pokračovalo i po přesídlení Mistra Svobody do Brna. (A zdědil jsem je i já.) Tam tatínek poznal činnost Oldřicha Menharta, svého celoživotního vzoru.

Učební doba mu skončila 25. srpna 1939, závěrečné zkoušky (s prospěchem výborným) složil 15. září 1939. V ivančické tiskárně pracoval po celou válku. Po ní odešel, jak

bylo tehdy běžné, získat zkušenost do jiné tiskárny. Vybral si dobře, šel do Kroměříže, ke Karlu Krylovi. Tam se seznámil s kroměřížským vydavatelem edice Magnificat, Zdeňkem Řezníčkem a pražským Václavem Pourem. (Jak se mi to po třiceti letech v Praze hodilo!). Ke Karlu Krylovi měl úctu a velmi si vážil jeho přátelství. Psali si až do jeho smrti. Z Kroměříže odešel na vojnu a pak se oženil. Pracoval v brněnské tiskárně Typos. Seznámil se tam s básníkem Janem Zahradníčkem. Poté přešel, jako metér, do výroby Lidové demokracie. Jako lámající redaktor s ním spolupracoval dr. Lumír Kuchař. Oba stejně staří, zapálení bibliofilové, sběratelé Demla; další doživotní přátelství. Od novin přešel do dílové sazárny, kde lámal časopis Host do domu, v těsné spolupráci s básníkem Janem Skácelem.

Ze zdravotních důvodů přestoupil od 21. ledna 1976 ke korektorům. Pracoval jako korektor – revizor. (To je ten, který čte a schvaluje první otisk z tiskového stroje podle imprimatury). Do důchodu odešel (narozen 7. prosince 1920) hned od začátku nového roku 1981.

Měl před sebou ještě třicet pět let života. A dokázal je plně využít. Co drobných tisků, novoročenek, veršů!

Lístičky, aršíky, drobné tisky při výročí jeho oblíbených autorů a grafiků, kteří byli v té době „ve stínu“. Florian, Reynek, Renaudová, Deml, Váchal, Durych, Jenewein a další. Obsáhla korespondence s prof. Glivickým, kolegou Vodáčkem, prof. Vrlou, tomu tiskl i aršíky jeho překladů. Psal si s Josefem i Evou Florianovými. S dychtivostí očekával též milé listy z Prahy či z Janovic od Václava Poura. Jeho prostřednictvím se seznámil s dr. Bajerovou, znalkyní Váchalova díla. Tiskl pro ni její váchalovské články, které odmítl časopis Pochodeň. Také na stroji pracně přepsal její životopis Josefa Váchala. Zdirad Čech jej namnožil, svázal a vzniklo samizdatové vydání. S paní doktorkou si psal až do její smrti.

Měl jsem to štěstí, že jsem tatínka stihl vzít do Staré Říše ještě za života Josefa, Evy a Gabriela. Prohlédli si i tehdy ještě celou knihovnu. Také v Petrkově byl mile přijat bratry Reynky a prohlédl si zámeček i zahradu. Vzpomínám, jak vyděšeně hleděl v Tasově na neupravenou suchou louku na místě původního venkovského hřbitůvku. Ani už nechtěl vidět Demlovu vilu.

Oldřich Menhart. Tatínkův celoživotně obdivovaný vzor. Od prvního setkání s jeho pracemi u Jindřicha Svobody, přes práci podle Menhartových návrhů u Kryla po osobní setkání v Praze. Po letech jsem tatínka zavedl k paní Menhartové na Nerudově ulici. Mohl si tak prohlédnout jeho pracovnu i byt.

Kaligrafie. Tou se zabýval celý život. Příručky, české i cizojazyčné, spousty pokusů, až po několik svazečků veršů kaligrafovaných a tištěných ze štočků. Rilke, Reynek, Renaudová.

V devadesátých letech, když byl v kopírovacím centru volně dosažitelný xerox, vznikaly desítky novoročenek, přání pro přátele a známé.

Ve věku devadesáti tří let se ještě rozhodl podívat se, naposledy, na naši chatu na řece Rokytně. Autem jsem ho dovezl kam až to šlo. Pak už se muselo přejít přes trampskou lávku (dva kmínky olše a drát místo zábradlí). Očekával jsem osvěžující koupel, ale stařeček suverénně přetřepal a okukoval chatu. Dobře se o ni bratranec stará. I zpáteční

TĚŠÍME SE

Těšíme se na sobotu,
na zahradu, na setkání.
Ale tolik hustých plotů,
tolik závor v bráně brání
prstům, zkrvácené dlani.

Těšíme se. Na neděli.
Ale tolik zdí nás dělí,
nerozbijeme je čely.

Dávno jsme se neviděli.

Hnáty plotů, kosti mříví.
Okna zarůstají křížů,
trny, oprátkami, hřeby.

Slibů stín se ve skle šklebí.

Zdívá rostou. Tma se chlubí.
Hvězdy svítí: mrtvých zuby.
Svítí zlaem. Proč a komu?

Vrátíme se. Sami. Doma.

Nalezený starý štoček

cesta proběhla v suchu. Později však již dědeček nemohl být sám, přestěhoval se na poslední dva roky života do Rájce.

Zde, pod lékařskou péčí mojí ženy, opečováván vnukem Honzou pokojně pospával v křesle. Jako celý život, ani nyní, nebyl nikomu na obtíž.

Když jsme, 7. prosince 2015, oslavili jeho 95. narozeniny, jen se mírně podivil, že je mu už tolik let.

Zemřel 27. ledna 2016, do posledního dne doma, mezi svými.

Na smutečním oznámení měl úryvek ze starozákonní knihy Job: ...muž bezúhonný a přímý, bál se Boha a vystříhal se zlého.

R. I. P.

(Tímto se omlouvám všem, se kterými si tatínek psal, měl je rád a vážil si jich a které jsem, protože ještě žijí, do textu nezařadil).

Ve studené dílně zkřehlými prsty z kurzívy Bodoni vysázel a 25 svazečků na ručním lisu jsem vytiskl k prvnímu výročí tatínkovy smrti.

Deo gratias

STÉPHANE MALLARMÉ

Qui, c'est pour moi, pour moi,
que je fleuris, déserte.

Hérodiade

Jméno málo známé a málo ceněné širokou veřejností. Zjevovalo se sem tam od let šedesátých, po řídku, pod básnickými piečami málo přístupnými – v různých časopisech literární mládeže francouzské, a celou řadu let trvalo, než se zjevilo na první stránce knihy samostatné. Ale i potom přišlo bez nároků vzbuditi pozornost... tak tiše... a jemné, dlouhé ruce kladly s bázlivostí, aby nepošpinily své cudné bělosti padlého sněhu, v důvěrné dlaně několika málo vybraných citelů poesie, jež se obelhaly jako aristokratické zahrady závratně vztyčenou zdí, oddělující je od dotěrnosti všedních pohledů, jež jako mystické náboženské úkony našly pro sebe, aby neznesvětily svého tajemství, řeč nesrozumitelnou davu, abstraktní a posvátnou...

A přece v těch pěti slabikách jména málo a s obtíží slyšeného... tak někde nejvýše v ústraní literárního života francouzského, v odlehlých zátokách daleko od vlnobití profanních vln hausse a baisse, zmítajících povrchem oficiální literatury... skryto jest jméno jednoho z Knížat, z Největších, jehož poesie podobna Serafu v slzách, pobledlému, s unylostí skloněných, znavených lilí, se smyčcem v klidné, dlouhé ruce, z violy důvěrné, neurčité a rozplývající se, evokovala rytmy a melodie, v závojích houstnoucích jako malátné soumraky...

Byl to Albert Mockel, jemný vykladač poetického díla Francise Viélé-Griffina, Henriho de Régnier a Emila Verhaerena, jenž v knize Stéphane Mallarmé, un héros vidí v Mallarméovi „dokonalý obraz básníka“. Mallarmé je „temný“, ale stín, jež hodil jako neproniknutelný závoj na svou poesii, není totožný s nedostatečností slovních prostředků, se zápasem o výraz. Ztajenost, hádankovitost Mallarméovy poesie jest úmyslná. Chytiti umění věčné, umění absolutně v díle, omezeném časem a prostorem, nekonečnost chytiti v konečnosti... toť úmysl předpokládající heroismus, to znamená snahu viděti neviditelné a slyšeti neslyšitelné, z roztržštěných skal všedního stavěti Paláce Absolutna a uprostřed kolísavosti všeho státi jako ponurá krása ohromné, mlčící, nepohnuté sochy spící pod prachem necitného, němého, nekonečného Věčna... sám mlčící, sám nepohnutý... „un héros“, jak to stilisuje Mockel... un héros, příliš vysoko na davem, kladoucí tajemné krásno své bytosti, aby nebylo potřísněno profanností...

Cít, jenž sblížuje s prachem země a svádí hledati požitku a nízkosti vášně, vychládal u tohoto básníka, čím více stoupal na vrcholy, na nedostupné končiny sněhu a ledu Intelktu. Vydestiloval svou poesii v nejsublimnější štávy Myšlenky a Logiky, rozhodil gestem rojalním, jako v nejjemnějších vláknech po prostřených strófách ztajené, jako ve snách kreslené siluety lilí, labutí a nymf, tušených v neprůhlednosti a zkalených v delikátních čistotách...

Takové grandiosní ticho se rozprostřelo v celé Mallarméově poesii, – ale to ticho jest silou jeho Genia, jest heroičností jeho myšlenky, jeho ducha... Un héros... Veliký strateg nad stíny své Říše v šerosti rozteklými a mihotavými, nad sny, předtuchami a mátohami podvědomí, nad polovlnami, polohudbami, polocity, poloescencemi nitra,

jimiž motivuje nejvyšší, k čemu možno v umění směřovati: Myšlenku, která na vše, co k ní vedlo, klade posléze pečeť nezlovního mlčení, klade věčnost... to jest Stéphane Mallarmé, jeden z největších knížíat zharmonisované a hudební básnické krásy.

*

Stéphane Mallarmé... to jméno samo již nasněžuje v mou vzpomínku plno vonných, bílých květů a studiích třpytivých hvězd... Lze čísti vždy znova a znova ty verše a nezůstávati bez dojmu... ty verše nevyjadřující, ale naznačující, nepopisující, ale sugerující, neodhalující, ale nezskrývající, plné neurčitostí, neúplností a obojetností... jež našly a utvořily krásu „neopomíjející Fikce“, nejvyššího, čeho lze podle slov Mallarméových v umění dosáhnouti...

První básně Mallarméovy byly parnasisstní, měly ještě nejspíše jeho exotické citové žáry, jeho horkou výrazovou floru. Lze je čísti v prvním Parnasse contemporain, v Nouveau Parnasse, kde se najde zvláště fragment blyštivé scény Hérodiade, rozlévající kolem těla ženy studené a vlastní krásou fascinované jakoby šimrání závojų a lehkou mrazivost nahot, s tvrdými doteky ametystů na bílém hrdle... To byly básně, hned mající elokvenci plného orchestru, hned ztišené jakoby v adaggia romantických sonat, jako v malé, zhuštěné do svých esencí básni Les Fleurs, pějící balsamickou smrt básníka mdlého, uraženého životem... Básně, hledající Rytmu, zatím co prchaly banalitě a vyssátosti bezkrevných pocitů a zbabělým smutkům masa (v Brise marine).

Ale pod Rytmem, jenž jest melodií vnějšku, melodií pro sluch... ucho básníkovy rozeznávalo záhy cosi jako tetelivou, zatajenou vibraci... jako spodní proudy... pod jistým

Stéphane Mallarmé

komplexem vnějších značek vnitřní proud myšlenky... melodii pro zájem psychy... a zde, po stopách Edgara Poea, jehož studium jej zaujalo, a jehož bezvadné imitace podal ve svých překladech, zdokonalujících slovo za slovem, jako brusíc drahokam... jemuž věnoval báseň Hrob Edgara Poea, již nelze čísti, jak řekl Verlaine, bez jakési panické hrůzy... opouštěl Mallarmé vrchní a viditelné proudy poesie a ponořoval svou psychu do proudů vnitřních a neviditelných... Ztrácel se tak i zrakům těch, kdo ho chtěli v póze vztyčené a slavnostní jako věštky, sledovati, aby sám pro sebe, pohroben v propastech, v jednotvárné vlasti, kde vše žije v idolatrii ne reality, ale fiktivních, obražených předmětů, v „idolatrii zrcadla“, jak to vyslovil sám, mohl vydechnouti do definitivního verše konečnou mrazivou pýchou svého umění:

O poslední kouzlo, ano, já to cítím, jsem sám!

*

Matematikem poesie je stejně Mallarmé jako Poe. Není podlehlým, roztouženým, slabým snílkem, je vědomým, suverénním vládcem svých představ a idej. Myšlenky jako silné vichry neohybají jeho duše. Sám je evokuje a s vysoké věže svého Rozumu řadí a diriguje. Proto požitky, jimž dá přednost, budou vždy ty, jež si vytvoří sám, požitky umělé, před požitky, jimž by musil podléhati, před požitky přirozenými. Proto bude

vždy básníkem, jenž bude hledati výminky a kuriosity a bude zpívati kouzla nábytku, tapisserií a příliš vzácných látek, osamělé tikoty saských hodin a fascinující hladiny benátských zrcadel, vybledlá kouzla starých německých almanachů... toho všeho, co si pro svou náladu sestaví a zaranžuje sám... spíše, než kouzla toho, kde by byl podlehlým objektem přírody jako živlu působícího sama o sobě v jeho náladu... (Báseň *Frisson d'hiver*). A tak se dívá na život s trochou shovívavé ironie, jako jeho Faun bonhomně pozoruje rej Nymf v ekloze *L'Après-midi d'un Faune*, Faun „glosující ženy, jež tvoří touhu jeho bájných smyslů“.

Sen je pro Mallarméa Vládce Věcí. Z reality uniknouti v abstrakci, od života přejíti k fikci, od hmoty k duši, od formy k esenci a symbolu, zbavit se odvislosti Prostoru a Času... v ty linie vzepial své cesty tento hluboký myslitel – poeta, jehož dílo se přeměňovalo povlovně z aspirací hudebníka, od malby citů a emocí v absolutní symbolisace Myšlenek, v absolutní fixace a hypotyposace nejčistších Idejí... Zde s logikou vědce budoval Mallarmé své křišťálové, studené, závratně vzepiaté architektury poetické, své paláce a chrámy a věže ze skel průhledných a jako v ledy ztuhlých, shušťujících myšlenku v definitivní výrazy, roztroušené ideje v konečné pravdy nejsvrchovanějších intenzit, malichernosti a rozdrobenosti života v linie slavné jak osud a objímající jejich pomíjejícínosti ve výraz Věčnosti, všechno rozdělené a nespojené syntetisující v Jediné, Základní, Původní...

Mallarmé nezanechal definitivního Díla, definitivní Knihy. Vše, co psal, byly jen fragmenty, náčrtky, počátky ke konečné architektuře. Ale duchové, z jejichž rodu byl, nemohou ani díla dokonati... musí stavěti vždy dál a dále, neboť jejich dílo je vybavenost nad meze možnosti, je nekonečnost... A smrt, která jej zastihla, nepřekazila jeho práce. Učinila jej čistším, zdokonalila je, vytvořila teprve jeho Fikci Básníka, konečnou Fikci, po níž toužil, tehdy, kdy byl ještě v počtu živých... kdy destiloval křišťálové jemnosti svého magického verše... v životě mírném a skromném, provanutém jen nábožným kultem myšlenky a dobrotou téměř apoštola...

Jiří Karásek ze Lvovic

Redakční poznámka /GE:

Studii J. Karáska ze Lvovic jsme převzali z jeho knihy kritických esejí *Renaissanční touhy v umění*, vydané jako 123. sv. edice *Aventinum* dr. Otakara Štorcha – Mariena roku 1926. Podnětem nám byl mimořádně příznivý ohlas na nedávno v SČB vydanou Mallarmého „zásvětní poemu“ *Igitur*, v překladu Petra Krále, a proto, takto povzbuzení, zde otiskujeme vedle ní i málo známý Mallarméův portrét, původně provedený technikou linorytu, jehož autorem je vynikající grafik Karel Votlučka (1896 – 1963), o kterém ZSČB přinesly kratší stať již v roce 1998. Portrét, inspirovaný patrně básníkovou olejovou podobiznou od E. Maneta z roku 1874, byl původně zařazen do dnes již jen velmi těžko dostupného souboru *Hlavy francouzských literátů*, který (s devíti dalšími portréty – G. Apollinaira, Ch. Baudelaira, F. Carca, F. Jammese, M. Maeterlincka, Rachilde, P. Verlaina, A. France a G. Duhamela, s předmluvou Miloslava Novotného) vydal v počtu 520 exemplářů roku 1928 jako 1. svazek grafické edice *Primavera bubenečský bibliofil* ing. dr. Jaroslav Polívka (1886 – 1960).

GUSTAV ERHART: „JÁ PŘED DAVEM VŽDY PRCHAL KE SNU SVÉMU“ (o životním osudu, básnickém díle a českých překladech Stefana George)

To, co znamenal pro francouzské básníky symbolistické školy sugestivní zjev Stéphane Mallarmého, znamenala později pro mladé německé básníky (a zdaleka nejen ty) osobnost jeho oddaného ctitele a žáka Stefana George. Umělce, který svou noblesou a vystupováním připomínal hierofanta jakéhosi zcela „nového kultu“, mystagoga a věšce jehož slovo – ať psané nebo vyřčené – proměňovalo se záhy v axiom o kterém není třeba, ba ani žádoucí (!) nadále diskutovat. A tato ojedinělá, stále přítomná duchovní emanace, přetrvala v určitých kruzích dokonce ještě dlouho po jeho smrti; možná až do konce druhé světové války, kdy Evropa obrátila svůj pohled zcela jiným směrem a ke zcela jiným hodnotovým kategoriím.

*

Stefan Anton George se narodil roku 1868 v hesenském Budesheimu¹⁾ a maturoval v Darmstadtu roku 1888, aby následujícího roku odešel na universitu Friedricha Wilhelma v Berlíně. Tamní studia ukončil ovšem předčasně, již po pouhých třech semestrech, a napříště se věnoval jen svým osobním zálibám a samostudiu, se zvláštním zřetelem na mnohé nové a staré jazyky, mezi nimiž nechyběla řečtina, latina a hebrejšтина. Navštívil Londýn, Paříž, severní Itálii, Švýcarsko a Vídeň, kde se osobně setkal s některými velkými duchy své doby – Swinburnem, Verlainem, Régnierem, Rodinem, Mallarméem, Hofmannsthalem a několika jinými, stejně pozoruhodnými umělci. Od této doby prakticky již nikdy a nikde nezakotvil natrvalo; přes občasné pobyty v rodném městě pobýval nejčastěji v Berlíně, Mnichově, Heidelbergu, Kielu, Würzburgu, Marburgu a Basileji.

Zásadní obrat v Georgově životě nastal na podzim roku 1892; tehdy, spolu s Carlem A. Kleinem, založil exkluzivní **Blatter für die Kunst / Listy pro umění**, když již dva roky před tím publikoval svou první básnickou sbírku příznačně nazvanou *Hymnen / Hymny*. Vyšla jako soukromý tisk v pouhých sto výtiscích, s francouzskou podobou jeho křestního jména (Étienne) a svým celkovým charakterem předznamenala autorovo další tvůrčí směřování²⁾.

Uvnitř širokého okruhu přispěvatelů Listů, mezi nimiž, vedle většinových německy píšících autorů, nechybí již zmíněný Georgův důvěrný přítel Hugo von Hofmannsthal³⁾, další Rakušan, spisovatel a diplomat Leopold baron Andrian zu Werburg, italský literát Gabriele d'Annunzio, belgický Němec Paul Gérardy, Holanďan Albert Verwey (1865 – 1937), Polák Waclaw Rolicz – Lieder a mnozí další, se brzy utváří menší hermeticky uzavřená a od okolí separovaná společnost, přístupná jen některým vyvoleným mladým mužům, bezmezně věrným a poslušně oddaným svému „guruovi“. To je onen proslulý **George-Kreis**, jehož programem se stává umělecká tvorba „krytalizující v delikátně spirituálním tempu Krásy“, rituál nové aristokratické morálky a posléze i kánon nového náboženství⁴⁾.

Své představy obrodného procesu, postavené na platformě stále více se vzdalující opovrženíhodné „nevědoucí mase“, prezentuje Stefan George v dalších svých knihách básní. Roku 1891 vychází *Pilgerfahren / Poutníkovy cesty* a hned roku následu-

jícího *Algabal*, sbírka vzdáleně inspirovaná životem starověkého císaře Heliogabala, vládnoucího v Římě v letech 218 – 222 po Kr. a věnovaná památce před šesti léty tragicky zesnulého bavorského krále Ludvíka II.

Po těchto prvních básnickových knihách, plných mlžného symbolismu, nejasných aluzí a mystických vznětů nastává jakýsi zlom. Vydechnutí v bukolické krajině bájně Arkádie, která by mohla být snad útěšným spočinutím, nikoli však již vzorem pro epochy příští v nepetržitelném postupu dějin. Zde (v dalším oddílu) nabízí se spíše ideály hluboko založené ve víře křesťanské, neboť „lidstvo opouští tradice a úzké hranice, povznášeje se nad přírodnost. Staří bohové padají, by vyšší a dokonalejší zaujali jejich místa“⁽⁵⁾. A konečně, v závěrečné části tohoto triptychu, ocitáme se pak také v prostředí krajin východních, definovaných „orientální předurčeností vyvolenců, kteří jsou schopni dosáhnout vyššího poznání“⁽⁶⁾. To vše je tématem další sbírky s nebývale dlouhým názvem *Bücher der Hirten – und Preisgedichte, der Sagen und Sänge und der Hängenden Gärten / Kniha pastýřských a oslavných básní, bájí, písní a visutých zahrad* z roku 1895.

Počet ctitelů a následovníků Stefana George se rozrůstá i v letech následujících, kdy vychází další důležitá sbírka jeho básní *Das Jahr der Seele / Rok duše* (1897). Mnohé nezastírají erotický předech, provázený nejednou nostalgií a zklamáním, jehož satisfakci může být jen upnutí se k metám vyšším, ve sféře spirituální, zbavené vši „pozemské tíže“. V pozadí stál jistě i rozchod s dlouholetou přítelkyní Idou Coblenzovou (1870 – 1942), pozdější druhou manželkou pre – expresionistického básníka Richarda Dehmela (1863 – 1920), který byl Georgovým celoživotním uměleckým i osobním antipodem.

Stefan George se již dříve poznal s několika členy mnichovské skupiny **Die Kosmiker / Kosmikové**, mezi jejíž hlavní představitele patřil filosof a grafolog Ludwig Klages (1872 – 1956), nadaný básník a bohužel i doslova tragicky závislý morfinista Richard Perls (1873 – 1898), spisovatel, klasický filolog a utopistický myslitel, snažící se o symbiózu národního socialismu s katolicismem Ludwig Derleth (1870 – 1948), a také jediná žena: nonkonformní bohémská spisovatelka, Klagesova milenkyně, Franziska hraběnka zu Reventlow (1871 – 1918). (Zcela mimořádná žena, zasluhující si vlastní samostatnou studii).

Jisté snahy o plné sblížení Georgových stoupenců s těmito vyznavači „očistné moci Ducha“, založené na společném odporu k oficiálně deklarovaným materiálně – utilitárním snahám, k profánním davem tak ochotně přijímaným heslům – „pokrok“, „pragmatismus“, „pozitivismus“ – chápaných oběma proudy jako totální duchovní marasmus a nezadržitelný celkový úpadek, neměly ovšem dlouhého trvání. Georgem proklamovanému a adorovanému ideálu univerzální „probuzené duše“ (erwachte Seele), založenému na základních, od věků platných kategoriích, jako jsou fidelitas – superbia – elegantia – amicitia a victima, byl zcela vzdálený nezastřený antisemitismus, rasová animozita a nepochybně i snaha o resurekci pohanských kultů, prosazovaných stále více a nekompromisně druhou stranou. Volné sdružení Kosmiků se roku 1904, nejspíše na základě narůstajících vnitřních rozporů rozpadá, což ovšem neznamená přerušení veškerých kontaktů mezi jednotlivými aktéry ani mezi oběma extraodinnár-

ními sdruženími. Původní plodná názorová výměna, a jistě i některé osobní sympatie / antipatie mezi těmito bezesporu vysoce inteligentními individualitami, nemohly prostě upadnout zcela v niveč⁷⁾.

Vracíme se ale opět k vlastní tvorbě Stefana Georgeho. Napjatě očekávanou událostí se stane roku 1899 vydání jeho další sbírky, která nese opět neobvykle dlouhý název: *Der Teppich des Lebens und die Lieder von Traum und Tod mit einem Vorspiel / Koberec života a Písně o snu a smrti s předehrou*. Básník, zraňovaný hrubým a ignorantským okolním světem, touží po mimozemském azylu; po porozumění, ústícím v duchovní splynutí, které nachází v kontaktu s mocnostmi nadzemskými. Tím, kdo porozumí jeho touhám po naplnění ideálu antické kalokagathie, se stává sám Anděl. On „je předchůdcem boha Maximina, krásného jinocha, tělesně i duševně vyspělého, který se však objevuje až ve sbírce Sedmý kruh“⁸⁾.

Sbírka *Der siebente Ring / Sedmý kruh* (1907) je mnohdy pokládána za nejvýznamnější Georgeho poeticko – religiózní dílo vůbec. V tomto přesvědčení překládá také O. F. Babler následující básně:

L i t a n i e

Hluboký smutek / mě halí chmurou.
Ve Tvůj dům Pane, / vstupuji zas
Pout' byla dlouhá, / mdlé jsou mé údy.
Prázdný jsou skříně, / pln je jen žal.
Žíznící jazyk i po víně touží.
Zápas byl tuhý, / strnul mi sval.
Už popřej klidu kročejům vratkým,
Hladovým ústům / nadrob svůj chléb!
Chabý je dech můj, / po spánku volá.
Prázdný jsou ruce, / horečný ret...
Požáry v srdci / hoří mi dosud.
V hlubině nitra / volání bdí...
Zabij tu touhu / uzavři ránu,
Lásku mi vezmi, / štěstí své dej!

Reinhold Lepsius 1857 – 1922
Portrét Stefana George
(dřevoryt, 1900)

Původně možná jen latentní homo – erotická orientace, později umocněná trpce bolestným rozchodem s Idou, dostala první reálné obrysy ve vztahu Stefana Georgeho k o dvanáct let mladšímu Friedrichu Gundolfovi⁹⁾. O mnoho intenzivnější a impulzivnější byl ovšem jeho platonický poměr k mladičkému mnichovskému veršujícímu gymnasistovi Maxu Kronbergerovi (1888 – 1904) jehož náhlá smrt, zapříčiněná meningitidou, Georgem hluboce otřásla a záhy se promítla do vroucí adorace. Max – nyní již Maximin – se stává v jeho zjitřené obrazotvornosti doslova nadpozemskou bytostí ne nepodobnou římským císařům a Stefan nejoddanějším veleknězem. Maximinovu inkorporaci, jeho vznešené a nesmrtelné poslání slunečního boha, hlásá světu s apodiktickou sugescí, hodnou starozákonního proroka. V knize *Maximin, Gedankbuch / Maximinův památník* (1906) již s naprostou jistotou dochází

k přesvědčení, že „člověk trpí (...) aby duše jeho zocelena byla a tím připravena a hodna budoucího, pravého svého poslání“⁽¹⁰⁾.

V zorném poli Georgových žhoucích milostných vznětů objevují se také další mladí favorité: Ernst Bertram a Ernst Glöckner⁽¹¹⁾. Také jejich, pro Georgeho neodolatelný půvab mladistvé čistoty, stojí nepochybně u zrodu jedné z nejdůležitějších básnických knih umělcova pozdního období, kterou je sbírka *Der Stern des Bunes / Hvězda úmluvy*, vycházející na samém prahu první světové války roku 1914. „Mystický paján pedearstie“, nazval kdosi toto v mnoha šifrách zakódované, nesporně ovšem umělecky hodnotné dílo, kde některé sloky (např. *Ich bin der Eine und bin Beide / Já jsem ten Jeden a jsem Oba*). Mohou připomenout snad i tajemná dvojverší na hraně blasfémie nejednou stojícího Angela Silesia⁽¹²⁾.

Roky první světové války prožil Stefan George víceméně v dobrovolné klauzuře, vzdálen nadšení a veřejným proklamacím, kterým se nevyhnuli ani některé mimořádné osobnosti z kruhu jeho nejbližších přátel či sympatizantů (Edgar Salin, Karl Wolters). Nepochybně také pod vlivem těchto bouřlivých událostí sní svůj sen o obrodě lidského rodu, o úloze zasvěcenců v nové epoše, která zákonitě přinese změnu celého dosavadního paradigma. Zvolna tak zraje Georgovo poslední básnické dílo *Das neue Reich / Nová Říše*, vydané tiskem ovšem až roku 1928. V této ucelené podobě přináší verše vzniklé v desetiletí 1908 – 1918. Vizionářské představy, hledání vůdčí osobnosti schopné a ochotné tento nový řád nastolit. V básnickových snech se objevuje tak „schöne Gestalt“, krásná bytost složená z nejvyšších ctností staré Hellady a árijské Germánie, pomocí které „George naučil německou mládež věřit v hrdinství jako nejvyšší formu života a chápat iracionální svazky, které jednotlivce poutají k jeho národu. A konečně navrátil mládeži víru ve vůdce... Neboť básník, který by byl vůdcem národa, muž, který vtiskl svou pečeť myšlení i citění celé doby, prorok a karatel, který by byl zároveň svou osobou velkým příkladem nám žalostně chybí“. Takto viděl, u příležitosti básnických šedesátin, jeho obrodnou úlohu a možný pozitivní vliv přední český germanista⁽¹³⁾ a nepochybně tehdy sám sotva tušil, jaké proudy takto definovaná snaha za několik let vyvolá...

Stefan George žije i v poválečných letech dále ve své „splendid isolation“. Jeho dřívější podivuhodná influence však v poraženém Německu, které stále více oslovuje také Spenglerův *Zánik západu*⁽¹⁴⁾, nikterak neupadá. Vždy se najde dost těch, kterým učarovaly myšlenky „tajného Německa“, sdělované mezi „zasvěcenci“ Kruhu. Tentokrát jsou jeho návštěvníky také někteří pozdější sympatizanti, činovníci, ale i odpůrci formující se Hitlerovy Třetí říše, kterým se „führerovy“ proklamace mohou někdy zdát jako kýžená „materializace“ myšlenek samotného uctívaného profeta⁽¹⁵⁾. Ten ovšem mlčí; úmyslně stojí stranou všech oficiálních oslav, poet a svůdných nabídek, současně se ale také od nového nacionálně – socialistického režimu nikterak veřejně nedistančuje. Právě toto mu má za zlé i sám F. X. Šalda, podle kterého se stal „politickou autoritou hakenkreuzlerského a hitlerovského Německa“, byť (jak objektivně přiznává) „ne zcela svou vůlí, ale také bez svého protestu“⁽¹⁶⁾. K tomu ovšem správně ještě po létech podotýká Josef Zika⁽¹⁷⁾, že tuto výtku adresoval Šalda Georgovi neprávem; především s poukazem na datum a místo básnickovy smrti: zemřel ve švýcarském azylu, v Minusiu poblíž Locarna, a to již 4. prosince 1933!

Není žádným překvapením, že dílo velkého německého novoromantika Stefana George mělo v našich zemích až donedávna jen minimální ohlas. Formálně vytríbená, málo srozumitelná poesie, nezastřeně „elitářský“, demokratickému, od doby vzniku první republiky soustavně proklamovanému egalitářství, na hony vzdálený celoživotní postoj. Dva zásadní faktory, které zcela postačí. Tedy – několik málo časopiseckých překladů básní, dva bibliofilské tisky, které jsou víceméně jen malými ukázkami Georgovy okrajové prozaické práce¹⁸⁾. Za první knižní vydání jeho veršů může být tedy považován až v listopadu loňského roku vydaný výbor z několika shora již jmenovaných sbírek (*Rok duše, Sedmý kruh, Koberec života, Hvězda svazu* aj.) jehož se ujal překladatel, básník a vysokoškolský pedagog Radek Malý (*1977) a doslovem doprovodil germanobohemista Václav Petrbock (*1972) z jehož původního (nekráceného) textu z revue Souvislosti, jsme několikrát citovali.

Pro bibliofily a milovníky poesie vůbec je pak jistě žádoucí uvést i těchto několik dalších údajů a poznámek. Knižku pod názvem *Slovo / Das Wort*, v pevné papírové vazbě čtvercového formátu, na bezdřevém temně modrém ofsetovém papíře 170 g/m², vydal a graficky upravil Aleš Prstek. Výtvarného doprovodu se zdařile ujal pak Vít Ondráček, jehož bílé kresby na kontrastně tmavém pozadí stránek (včetně předsádkových listů!) dokáží svými šrafovitými krystalickými lomy navodit mimořádný soulad se čteným slovem.

Jedinou větší výtkou, související se závěrečným textem překladatele: *Recepte poezie Stefana George v českých zemích* (s. 106 – 107), může být poukaz na absenci dvou závažných studií, otištěných u nás ještě za umělcova života. První, z pera Jana Krejčího (1868 – 1942), pod názvem *Stefan George*, se nachází v jeho knize *Studie z novější literatury německé* (Jan Laichter, Praha 1904, s. 115 – 135), druhá z roku 1907, v revui pro literaturu a umění *Nový život* od Julia Brabce (1881 – 1953), blíže uvedeně v Poznámce 5) a 10).

Poznámky:

¹⁾ Otcova rodina pocházela z lotrinského Roupeldange, avšak již dědeček básníka, původně bednářský mistr Anton (1808–1881) i otec Stefan (1841 – 1907), byli později zámožnými majiteli vinic, obchodníky a hostinskými v Georgově rodišti a sousedním Bingen. Matka Eva (1841 – 1913), pocházející z tamní mlynářské rodiny Johanna – Baptisty Schmitta (1808 – 1861) měla vedle Stefana ještě mladšího syna Friedricha Johanna (1870 – 1925), který zdědil rodinné hospodářství a starší dceru Annu Marii Ottilii (1866 – 1938). Patrně s odkazem na židovský původ Stefana George uvádí *Slovník spisovatelů německého jazyka* (Odeon, Praha 1987, s. 257) jako jeho vlastní jméno Heinrich Abeles.

²⁾ Výbor z prvních, tiskem nevydaných veršů, pocházejících z druhé poloviny let osmdesátých, vyšel knižně pod názvem *Die Fibel / Slabikář* až roku 1901 a zahrnuje i cyklus legend ve třech oddílech – *Erkenntnis / Poznání, Frühlingsswende / Návrat jara, Schüler / Žák*.

³⁾ Více o vzájemném vztahu obou spisovatelů také Erhart, Gustav, *doslov* ke knize Hugo von Hofmannsthal: *Sebastian Melmoth* (1905), Velké Losiny 2014, s. 25 – 26.

⁴⁾ Mezi první a nejvýznamnější členy intimního Georgeho Kruhu patřili např. básník a znalec

Shakespearova díla Friedrich Gundolf (1880 – 1931), historik a překladatel Karl Wolfskehl (1869 – 1948), spisovatel Friedrich Wilhelm Wolters (1876 – 1930), historik umění a znalec renesance Percy Goethein (1896 – 1944) a někteří další jako „znovuobjevitel“ enigmatické poesie F. Hölderlina Norbert von Hellingrath (1888 – 1916), vizionář a „poslední germánský katar“ Alfred Schuler (1865 – 1923) nebo marburský profesor komparatistiky a v letech 1924 – 1928 osobní tajemník S. George Max Kommerell (1902 – 1944).

⁵⁾ Brabec, Julius: *Stefan George a jeho družina* (in: Nový život, č. 8-9, roč. XII., r. 1907, s. 293).

⁶⁾ Petrbok, Václav: *George* (in: Souvislosti, č. 4, r. 1994, s. 62.)

⁷⁾ Ibid., s. 63 et seq.

⁸⁾ Ibid., s. 65.

⁹⁾ F. Gundolf, syn vynikajícího židovského matematika prof. Sigmunda Gundelfingera z Darmstadtu, byl členem Georgova Kruhu od r. 1899. Přátelský vztah ochladl však v roce 1910, kvůli Gundolfově známosti s mladičkou Elli Salamonovou (1893 – 1958) a definitivní rozchod nastal po jejich sňatku v roce 1926. (Není bez zajímavosti, že žákem prof. Gundolfa byl i později nechvalně proslulý dr. J. Goebbels, který svého času zamýšlel pod jeho vedením obhájit svou habilitační práci).

¹⁰⁾ Brabec, Julius: *Stefan George a jeho družina* (in: Nový život, č. 8 – 9, roč. XII., r. 1905, s. 294).

¹¹⁾ Bližší viz také: Illies, Florian: *1913 léto jednoho století* (Host, Brno 2013).

¹²⁾ Cf. Lang, Alois: *Cherubínský poutník* (Kuncíř, Praha 1922).

¹³⁾ Vojtěch Jirátko in: Národní listy 21. 7. 1928.

¹⁴⁾ Oswald Spengler *Der Untergang des Abendlandes / Zánik západu* (I. díl vychází již r. 1918, II. díl r. 1922; česky v kompletu, r. 2010).

¹⁵⁾ Z nejdůležitějších jmenujme např. Maxe Kommerella (viz také Poznámka č. 4), Ernsta Bertrama (1884 – 1957) nebo hrabata Stauffenbergy, z nichž nejznámější Claus Schenk (1907 – 1944) proslul později jako jeden z hlavních účastníků nezdařilého atentátu na Adolfa Hitlera.

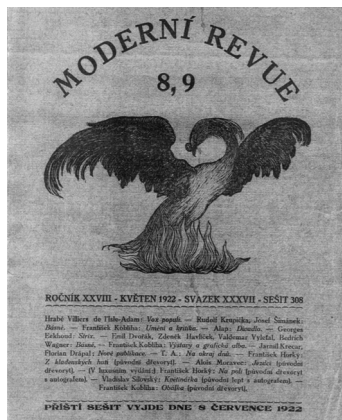
¹⁶⁾ F. X. Šalda: *Několik myšlenek na téma básník a politika* (in: Šaldův zápisník VI, r. 1933 – 4, s. 87).

¹⁷⁾ Josef Zika: *O Stefanu Georgovi* (in: ZSČB č. 3, r. 1978, s. 97 – 99).

¹⁸⁾ – Stefan George: *Tri legendy* (přeložil a vydal O. F. Babler, Samotičky 1929); uvádí: Sánka – Bubla: *České bibliofilské tisky IV* č. 3152, Národní knihovna, Praha 1967.

– Stefan George: *Básně v próze* (přeložil Jan Zahradníček, Anna a Vlastimil Vokolkovi, Pardubice 1936); uvádí: Sánka – Bubla: *České bibliofilské tisky IV* č. 3151, Národní knihovna, Praha 1967.

FILIP HYNEK: ARNOŠT PROCHÁZKA, ČESKÁ KNIHA A NOVÉ LITERÁRNÍ PROUDY

Problematika interpretačních přístupů k uměleckému dílu Arnošta Procházky (1869 – 1925) a k obecnějším postulátům o historickém významu jím vydávané *Moderní revue* (1894 – 1925) je i pro současnou literární vědu stále neukončená a nezpracovaná. Opakující se popisy tehdejší kulturně – společenské situace nemohou dost dobře docílit komparace všech podstatných, vnitřních souvislostí českého literárního symbolismu, jehož je Arnošt Procházka zakladatelem, neboť filosofické a další proměny přicházejí s každým mladým pokolením v dějinách, avšak co je důležité právě v uskupení autorů *Moderní revue*, je především charakteristika jejich umělecké typizace a současně vlastní obsahová

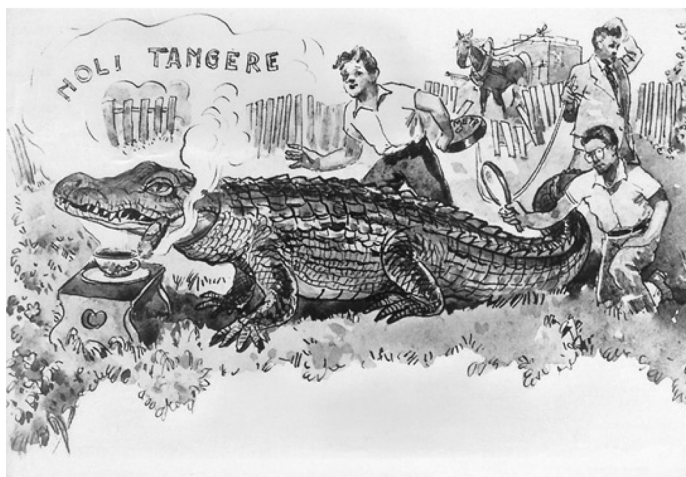
výpověď jejich uměleckého díla, jež se mezižánrově protínalo v krásném písemnictví, výtvarném umění, klasické hudbě a svoji syntézu hledalo ve formě divadelních her.

Moderní revue se ani nestala jakýmsi přechodným popřením české kulturní tradice, avšak navazovala na ni a rozvíjela ji. Právě pozoruhodná spirituální vitalita a stálá životnost nejdůležitějších titulů z jejich díla dokazují tuto spojitost a vývojový kontext, jenž byl trvale změněn teprve literárními generacemi po roce 1948. Stejným omylem by bylo setrvávat v „nesmrtelném přívlastku“ této umělecké etapy – dekadenci, kterou bohužel i dnešní mladí historici automaticky přiřazují bez rozmyslu všem známějším i dosud přehlíženým autorům z *Moderní revue*, aniž by se předtím jakkoli snažili specifikovat reálný pohled na jejich tvorbu. Arnošt Procházka bohužel nese-psal své paměti, avšak jak již zmínil Jiří Karásek ze Lvovic, celý Procházkův život je obsažen v kompletu ročníků *Moderní revue*, jež byla zároveň jeho posláním a odkazem národu, ačkoliv monografie, která by zachytila celý proces práce Arnošta Procházky pro moderní českou literaturu a knihu, dosud neexistuje.

FILIP HYNEK: PETR BEZRUČ 1867 – 2017

Letošní velké jubileum Petra Bezruče slaví rovněž Spolek českých bibliofilů. O děni na zářijové konferenci v Opavě „Petr Bezruč – bard první, co promluvil“, přinesou Zprávy referát v příštím čísle; nyní jen několik poznámek ke vztahu skutečného Petra Bezruče, nezkresleného dobovými dogmaty před rokem 1989, a současností.

Knihy Petra Bezruče mají stále své čtenáře. Nejen svazky jeho poezie, edičně připravené z básní, které zůstaly mimo Slezské písně, ale i z jeho prózy a korespondence, byť nedochází k jejich reedicím. Cenným životopisným dokumentem se v posledních letech stalo vydání knihy Zdenky Tomáškové *Ortel samoty / Vzpomínky sekretářky Petra Bezruče* z roku 2003, k níž se někteří bezručologové postavili odmítavě, avšak nejen

proto, že tato kniha spadá do žánru memoárové literatury, nelze popřít, že uchovává celou řadu jedinečných informací pro všechny zájemce o osobnost Petra Bezruče, která je jistě složitější a mnohem barvitější, než by bylo vidět jej jen skrze ideové výklady jeho poezie, v níž se hledaly pouze sociálně radikální myšlenky. Všestranně vzdělaný Vladimír Vašek – Petr Bezruč, celoživotně věrný klasické kultuře, čtenář antických autorů v originále, patří mezi tvůrce moderní české lyriky, respektive moravské, která hledala a našla své národní kořeny. Některý z jeho příštích monografistů by mohl pojednat také o tom, kde se bralo takové nadšení, kterým byl Bezruč zahrnován v úctě, podobně např. té k prezidentu T. G. Masarykovi. Ani samotné *Slezské písně* z dnešního pohledu není nutné vnímat výhradně jako historický dokument, který již ke dnešku nepromlouvá, ale naopak nelze nevidět, že zůstávají jako klasické umělecké dílo, nemající v naší polistopadové literární produkci svůj ekvivalent (týkalo by se to ale spíše problému, proč většinová společnost přišla o přímou komunikaci s takovou literaturou, která by ji zastupovala).

Jak tedy souvisejí Bezručovy knihy s naší česko – moravskou přítomností první třetiny 21. století? Pod „křivým úsměvem ještěřským“ se ukrývá mnoho z Bezručova životního poznání a z rozhodnutí nevěnovat se literatuře jako profesi, ale přistupovat k ní spíše nepřímou a pouze tehdy, když má autor skutečně co sdělit. Nelze jej proto vinit ani z toho, že je jeho poezie často konkrétní a adresná – je to její vlastní smysl. Úděl spisovatelů se v dějinách v podstatě nemění a je na každém z nich, jakým způsobem oslovuje veřejnost, jestliže ji trvale vůbec nějak zaujmout dokáže. Dříve či později nakonec vždy dojde ke slovu reálná nutnost prosadit v životě jednotlivce i národa přesah k absolutnu. Na ostatní malichernosti je lidský život příliš krátký...

LUDMILA KLUKANOVÁ: CO MNE NAUČILA VYSOČINA (při čtení a psaní)

Při čtení: obdiv s pokorným úžasem. K čemu či ke komu? K Březinovým kosmickým a lidským vizím, ke kterým na ní básník došel.

K Demlově zemitosti a jadrnosti, o níž věřím, že právě toto u něho Vysočina Tasovska, plná bludných kamenů, vyvolávala a sílila.

K Reynkovu přesnému a strohému verši, ke kterému ho její prostá krása jeho domova vedla.

K Ladislavu Novákovi a Ludvíkovi Kunderovi, k jejich obrovské imaginaci a k hravé tvořivosti, kterou v nich jistě posilovala.

A co mne naučila při mém psaní: pozorně se dívat, vnímat, naslouchat. třeba stokrát obrátit slovo, větu, když poznám, že není správná a na svém místě, jako je na svém místě strom, bylina, co vyrostly samy tam, kde mají správnou zem. A neustále zkoumat, zda napsané má pro mne základy ze žuly, a že neplyne s větrem po povrchu. Ať třeba svedené slovem, rytmem, obrazem.

To by tak bylo v těch stěžejních bodech. Ráda bych je rozvedla a současně se omluvila, že nejmenuji všechna literární jména Vysočiny. Budu mluvit jen o těch, která mne zasáhla v mém mládí, jejichž díla jsou mi blízká a potom o některých, jejichž nositele jsem osobně potkávala či o nich psala. Do tohoto prostoru bych ráda umístila i napsání svých knížek. Byla jsem ujištěna, že můj příspěvek má být i o tom.

Nejdříve bych však měla vysvětlit, proč je pro mne Vysočina skrytou a tak vábivou zemí, že přes všechno poznávání, kterého se v životě dobíráme, se k ní stále vracím: Žiji na ní a dá se říci, že v jejím středu, ale narodila jsem se na Podhorácku, jak se říká kraji jižního Třebíčska. A snad celé dětství jsem se dívala z kopečku na zahradě k modré Hoře na západě a k pohoří, kterým pro mne začínala „opravdová“ Vysočina. To zanicení pro ni se mi prolno do pohádek, které jsou v knížce Z pohádkových končin a do mnoha textů, ale i do knih Remonta a Zemský ráj.

Mne vždycky fascinovala minulost. A když se člověk prokopává minulostí lidí, dědiny, nutně skončí u země. U půdy, která narůstá kostmi předků. Ale i válečníků a jejich obětmi, tak jak se krajinou převalovaly tisíce a tisíce pokolení po tisíce let. A tady se mi vždy zdálo, že Vysočina, tím jak byla dlouho pokrytá neproniknutelným pralesem, je proti jiným krajinám jakoby čistší. Víc původní. Tak jsem to cítila. Miliony let si ji vytvarovaly z vysokých hor na parovinu a dlouho ji chránily před člověkem. Vždycky se mi zdálo, jakoby tu síly země byly silněji spojeny s nekonečnem vesmíru. I dnes se k tomu vracím.

Proto asi to moje zasažení Březinou, už když jsem ho, ještě na měšťance četla poprvé a nacházela v něm to, co mě nejasně a podvědomě uchvacovalo, ačkoliv jsem spouště veršů nerozuměla. Z otcova vyprávění o Březinovi, za kterým jako hoch běhával, ale nikdy se ho neodvážil oslovit, jsem se dovídala a sama později pomalu poznávala, že básník – vizionář z malého městečka Jaroměřic, které byly nedaleko naší vsi, zde nacházel utajené poklady. Dnes vím, že našel ono vysočinské spojení země a kosmu a porozuměl mu.

Knihy Jakuba Demla, básníka hlíny a vše co z ní roste k pecku i nebi, jsem četla až mnohem později. Dřív jsem se tehdy těšila obrázky starodávné Vysočiny zachycené

Františkem Bernardem Vaňkem a Františkem Hamzou. O starých Horácích se vědělo, že jsou málomluvní, houževnatí a tvrdohlaví. Jejich neústupnost však byla dlážděna poctivostí. A mně, když jsem slyšela verše Miroslava Bureše z Otvírání studánek, Dýmu z bramborové natě a Mikše z hor, vyzpívané v hudbě emigranta Bohuslava Martinů, mně se horácké vlastnosti rozrostly ještě o vroucnost.

Jestliže jsem však zmínila hudbu, připomněla se mi jiná. Vznikala téměř ve stejné době jako Březinova poezie a je jako ona spjatá se zemí a nekonečnem. I když se její skladatel z počátku napájel převážně z lidové německé poezie, obyvatel německy mluvících ostrovů na naší vrchovině. Je to hudba Gustava Mahlera, který se na Vysočině narodil, dětství a mládí prožil v Jihlavě a jak sám řekl: celý život tvořil z prožitků z této doby. Texty na něž skládal svou hudbu si sám upravoval a ve své poslední velké hudební skladbě Píseň o zemi je jeden výmluvný text, který sám napsal. Je o jeho touze vrátit se do své rodné, modré země. (Mnoho vykladačů jeho hudby tomu rozumělo – na Vysočinu). Tvář této krajiny jsem však tehdy ještě neznala. Poněkud jsem se k ní přiblížila až později ve svých dvou románech a před dvěma lety v knize Jihlava – Gustavu Mahlerovi.

Chtěla jsem však mluvit o Jakubu Demlovi. Poprvé jsem se o něm dozvěděla v počátku šedesátých let od paní učitelky Marie Houzarové. Ta kvůli svému původu a křesťanskému přesvědčení měla po roce 48 zakázáno učit. Později v padesátých letech směla učit na jihlavské cikánské škole. Sama psala a vyšly jí dva romány pod jménem Marie Máchalová (byl to román Vlčí dvůr a Lidé mezi lidmi), děj obou se odehrává na Vysočině. Paní učitelka Houzarová-Máchalová byla nádherná, romantická duše. Přitom byla naprosto svá. V Třebíči se stýkala s literárním vědcem Milošem Dvořákem a mě jednou velmi polekala, když chtěla, abych s ní za ním jela. Jenže já k tomu nesebrala odvalu. – Paní učitelka, pokud žil Jakub Deml, mu ze svého malého platu posílala občas jednu stokorunu a hodně mi o něm vyprávěla, ale jeho kněžství a buřičské názory k tomu, ve mně vyvolávaly zmatek, takže do jeho knih, do těch, které tehdy mohly vyjít, jsem jen nahlédla. Jen Moje přátele jsem přečetla celé a líbily se mi. K dílu Jakuba Demla mne přitáhl až v 80. letech třebíčský rodák Radovan Zejda, který právě teď připravil k vydání Demlovy dopisy a před časem tak pro tisk připravil i korespondenci Jana Zahradníčka. Demlem byl ale zcela zaujatý. Přinášel mi k přečtení jednu jeho knihu za druhou. A mne uhodila do očí podobnost Halasova Já se tam vrátím s Demlovou Pupavou a v Josefu Suchém a Stanislavu Vodičkovi jsem začala vidět jakési Demlovy „synovce“, zamilované do svého kraje, stejně jako později v Karlu Švestkovi. Tak se mi zdálo Tasovsko plné Demlova nezbadatelného živlu, ale i jakési vzácné horniny, která rodí básníky.

Avšak, velkým zjevem, dávno před Demlem, byla pro mne poezie Bohuslava Reynka. V 60. letech byly některé jeho sbírky vydány a ke mně v nich přicházela zadumaná Vysočina jeho kraje. Ta poezie byla tak střídma na slova, zato přebohatá duchovně. I nejnepatrnější věc stála básníkovi za myšlenku, která stírala všednost vezdejšího života. Byl to pro mne objev.

Vedle těchto osobností jsem na počátku svého příspěvku postavila dva básníky, z nichž dnes ve své tvorbě pokračuje již je jeden z nich, a to Ludvík Kundera v Kunštátě na

Moravě. Ladislav Novák ve své Třebíči zemřel před třemi lety. Pro moje vnímání obsahují jejich díla předivo té nejskvělejší fantazie a já se domnívám, že je tato síla básníků mohla tak pilně navštěvovat právě pro jejich odloučené přebývání. Přesto si ale nemyslím, že se naše vrchovina nachází až na pokraji Mléčné dráhy, kam Ladislav Novák umístil svoje bydliště.

Praha je od nás ovšem velmi daleko, v tom měl pan profesor pravdu. V 60. letech, kdy jsem začínala psát, se sice trochu přiblížila a dalo se publikovat v Sešitech. Bylo to však jen na čas. Brno bylo blíže a ve stejné době v něm vycházel Host do domu, se svými zelenými listy, plnými nových jmen. Také jen načas. Publikovala jsem v obou časopisech a psala tehdy především básně. Spousty básniček a textů. Později mně začaly vznikat lyrické texty o krajině kolem mé rodné dědiny. Jejich knížka vyšla v 81. roce v brněnském nakladatelství Blok, pod názvem Jezírka. K jejímu vydání mi dopomohl básník a spisovatel z Tasovska, Josef Suchý, který tam byl redaktorem. Když vyšly Jezírka, měla jsem už napsanou lyrickou kroniku staré dědiny, nazvanou Na štítu bylo vytesáno kolo. Nevyšla tehdy úplná, celá je obsažena v mé poslední knize, vydané vloni, která má název Konce kolověku. V ní jsem chtěla formou povídek postihnout přeměny našeho venkova (kritika mluví o venkovu jihozápadní Moravy) a to od starodávného života na něm až po jezeďáckou skutečnost osmdesátých let.

Má idylická Vysočina se po válce měnila, jako celá zem a já jsem měla ještě jeden cíl, vypsát tragedii selských rodů, ničených nesplnitelnými dodávkami, odebráním pracovních sil a posléze vystěhovávaných (v padesátých letech) ze svých gruntů. Je o tom má novela Remonta. U nás na Vysočině je to písemně doložených víc jak dvě stě rodin, nejsou tam ale započítány ty, které byly vystěhovány bez soudu, jen z rozhodnutí místních komunistů, aby se ve vsi rychle založilo JZD. I tak víc jak těch dvě stě příznanych, je nejvíc z celé Moravy a téměř se to rovná řádění komunistů, v krajích stejně vzdorujících sedláků – Jižních Čech, středních Čech a Polabí. Právě vloni jsem podle archivních dokumentů zpracovávala tyto případy pro Konfederaci politických vězňů do sborníku Komunismus na Vysočině. Jak se za vlády komunistů žilo samotným politickým vězňům, o tom je moje knížka Například jeden život.

Ta moje zadumaná a duchovní krajina Vysočiny se mi pod tíhou těchto zločinů, po celou totalitu, to je od mého mládí, zjevovala jako zraňovaná, hnásající krajina a svojí prací na sborníku jsem to jenom dnes – skoro úředně – dokazovala.

Osud hrdiny v knížce Remonta, šestnáctiletého Jarýka Krále jsem napsala po roce 80. a s pomocí jedné redaktorky v Ostravě, koncem 86. roku Remonta vyšla. Knížka sice dostala cenu Českého literárního fondu, ale pro stranickou kritiku byla Remonta nepřijatelná a myslím, že to bylo příčinou, proč můj román První generace města musel v Melantrichu čekat na vydání až po roce 1989. Stejně, jako v Ostravě novela Denica. Dá se říci, že v První generaci města, kdy jsem skutečně začala poznávat onu dříve pro mne vzdálenou „opravdovou“ Vysočinu, dá se říci, že jsem byla zaskočena německým živlem na ní. Těmi Prameny odjinud, jak jsem je později nazvala ve svém románu Zemský ráj... Po válce vystěhovaná Jihlava (ale i jiná města), dostávala nové obyvatelé do starého zdíva, které mluvilo jinou řečí a mělo jinou duši. Ten, kdo si to uvědomoval, byli lidé zasažení kulturou, ať s různou intenzitou, takže z toho vznikaly

bizarní situace. Ale ono skloubení minulosti s všedním dnem prožívaného času mě velmi zajímalo. A začínala jsem si uvědomovat, že mi úděl Vysočiny začíná srůstat s jinými krajinami naší země a vlastně se to ještě zesílilo v Zemském ráji. (To všechno jsou už knížky vyšlé v devadesátých letech).

Zemský ráj... má také půdorys naší krajiny, ale přerůstá ji, protože její osudy a osudy jejích lidí se podobají kterémukoliv jiným, na jiném místě republiky. (Alespoň si to myslím.) Tak mě poznávání Vysočiny přivedlo k širšímu pohledu, k širšímu záběru.

Přesto mě jako ponorný proud stále vleče – myšlení i nemyšlení – k rodné krajině a nevypovězenému kosmu domova. Je poněkud zachycen v textech knížky Slep mi klíč a v knížečce Zasklené krajiny, ale jako by nedostatečně a málo. – Musím přiznat, že se mi zdá můj malý díl země stále darynosný a že zdaleka není poznáný se svými vztahy ke světu, natož vytěžený. Takže? Nemám ambice psát bestsellery, ani bych to neuměla, ale to mě netrápí. Trápí mě, že znám tak málo z podivuhodných sil genia loci, a že znám tak málo z ještě podivuhodnějších hnutí lidských myslí a srdcí.

Vysočina není ani na svém povrchu chudým, zaostalým krajem a její podloží? Dávalo vyrůstat houževnatému a hloubavému lidskému rodu. Které neztrácelo spojení s tím, co je nad ním a nad jeho plahočením.

(2002)

Medailon Ludmily Klukanové

Narozena 1936 v Lipníku u Třebíče. Je členkou Českého centra mezinárodního PEN-klubu a Společnosti Otokara Březiny. Podílela se na obnově regionálních novin Jihlavské listy, spolupracuje s Českým rozhlasem. Její kniha Páni malíři (2007) pojednává o životech a díle čtyř umělců spojených s Vysočinou: Ladislava Nováka, Stanislava Pojera, Jindřicha Bošky a Františka Dörfle. Poslední dobou jí vyšly knihy Moréna a Přemítání, obě v nakladatelství Parola v Jihlavě.

Moréna je krásný bibliofilský tisk, kde texty L. Klukanové nám připomenou, že autorka má blízko k Březinovi i Demlovi a ilustrace (6 linorytů Františka Dörfle a 5 dřevorytů Jindřicha Boška) adekvátně podbarvují text. Publikace o 28 stranách vyšla v nákladu 100 číslovaných výtisků, autory podepsaných. O knize Přemítání je výstižně napsáno na záložce tohoto svazku: „Krátké, přemýšlivé texty spisovatelky Ludmily Klukanové vycházely v Jihlavských listech od roku 2011 do roku 2016. Autorka je v konečné knižní úpravě rozčlenila do šesti kapitol: *Příroda a my, Čas nese svá znamení, Lidský život, Sváteční a posvátné, Kde potkáváme umění a Dějiny se dějí*. Všechna tato zamyšlení – přemítání nad námi, životem a světem – nesou pečeť autorčina rukopisu včetně jejího citu pro slovo, a mnohé z nich sahají jak po esejistické formě, tak i po poezii, která je u Klukanové přítomna v celém jejím díle.“

pl

PETR LADMAN: DRUŽSTEVNÍ PRÁCE JAKO VYDAVATEL SOUBORŮ POHLEDNIC

Tak jako toto číslo Zpráv, i několik minulých čísel zdobila na první straně reprodukce vánočního nebo velikonočního, respektive zimního nebo jarního motivu (konkrétně č. 2/2001, 1/2002, 1/2006, 1/2012, 2/2016 – vždy motivy od Toyen – a 1/2014, 1/2017 – František Tichý).

Účelem tohoto příspěvku je nastínit velmi zajímavou kapitolu činnosti Družstevní práce (DP), na které se podílely přední osobnosti meziválečného kulturního života. Jména jako Sutnar, Sudek, Toyen, Tichý, Moravec, Sedláček, Vančura a mnoho dalších to přesvědčivě dokazují.

Družstevní práce byla založena ustavující valnou hromadou dne 24. září 1922. Měla za účel a poslání sdružit čtenáře, spisovatele a výtvarníky a šířit cenově dostupné umělecky hodnotné knihy, reprodukce, grafiky, obrazy, posléze i skleněné soupravy, porcelánové soubory, kovové předměty z alpaky, látky záclonové, potahové, dekorální či koberce. Členství vznikalo složením členského podílu 40 Kč a zápisného 10 Kč. Člen se zavázal ročně z nabídky odebrat nejméně čtyři knihy, zdarma dostával měsíčník Panorama. Prvním redaktorem DP se stal Miloslav Novotný – pozdější předseda SČB v letech 1948 – 1959.

Plastický obraz o poslání a náplni DP podávají dva odstavce (str. 43) z publikace Jana Mergla a Dominika Mačase Ladislav Sutnar Návrat (vydala Západočeská univerzita v Plzni, 2015): „Počátečním záměrem a hlavním cílem nakladatelské činnosti Družstevní práce bylo vydávat literárně hodnotná současná i klasická díla jak domácích, tak zahraničních spisovatelů. Úmysl však nesměroval k tiskům jedinečně umělecky zpracovaných bibliofilii, nýbrž naopak k edicím v početném nákladu tištěných, tématicky zajímavých a moderní úpravou i vzhledem kvalitních a přitažlivých knih. Ke knižním titulům následně přibýlo také vydávání obrazových publikací, kalendářů a pohlednic. Na grafické úpravě knih DP, zpočátku především jejich obálek, případně vazeb, se během dvacátých let podíleli mnozí ze známých českých umělců – Vratislav Hugo Brunner, Emanuel Frinta, Josef Čapek, v dalším desetiletí pak Toyen, Jindřich Štyrský, Adolf Hoffmeister, Jaroslav Šváb a další.

Nástup Ladislava Sutnara jako výtvarného redaktora DP vnesl od roku 1929 do typografického řešení jednotlivých titulů i edičních řad zřetelné změny. V návrzích úprav brožovaných i vázaných vydání Sutnar důsledně a účinně uplatňoval zásady a výtvarné principy nové typografie. S využitím jednoduchých, čistě typografických prostředků – groteskového písma, geometricky rozčleněných ploch, asymetrické kompozice – modernizoval a vizuálně sjednotil vnitřní úpravu i obálky edičních řad. Na obálkách se jako podstatná součást kompozice avantgardně prosazuje fotografie, která, jak příkladně představují obálky vícesvazkových edic spisů Upton a Sinclair, Georga Bernarda Shawa či Arnolda Zweiga, tvoří podklad pro typografii titulu knihy nebo – vystřižena – je součástí koláže z grafických prvků a písma“.

Z uvedeného textu si nadále vybereme pouze malou část produkce DP, která přesto představuje velmi zajímavou ukázkou, jak DP kultivovala estetické cítění svých členů. Zaměříme se na edici Česká galerie. O edici jsou v dostupné literatuře jen kusé

informace. Nejvíce se dozvíme z neprodejné publikace NÁRODNÍ 36, jubilejní tisk k 35. výročí vzniku nakladatelství Odeon autorky Evy Bílkové. Zde se na str. 28 píše: „...Česká galerie, v níž od roku 1924 vycházely pohlednice a kalendáře s reprodukcemi uměleckých děl (výběr většinou pořizoval V. V. Štech, který s DP spolupracoval jako autor sešitového vydání Dějiny československého umění, za války ho v redakci kalendářů zastupoval Karel Šourek). Do této edice byly zařazeny i výtvarné publikace, alba reprodukcí uměleckých děl a fotografií, bibliofilské tisky aj.“ Na stejné straně 28 citovaného textu je i „Přehled o knihách vydaných v jednotlivých sbírkách DP“. Přehled je sestaven pouze do roku 1945, pro období do roku 1952 chybí údaje. Z přehledu vyplývá, že sbírka Česká galerie zahrnovala pohlednice, kalendáře, reprodukce uměleckých děl a fotografií včetně bibliofilských tisků – celkem ve sbírce vyšlo za období 1924 – 1945 46 svazků.

Poslední pramen, z kterého lze čerpat přehled, co Česká galerie obsahovala, je obal na pohlednice Toyen: Zima, vydala DP 1934. Ten nás informuje o prvních 15 svazcích, který níže přetiskujeme i s uváděnou prodejní cenou.

1. Mánes: Don Quijote. 28 Kč
2. Moravec: Tisíc devět set patnáct. Rozebráno
3. Sudek – Dyk: Svatý Vít. 500 Kč
4. Kalendář českých malířů 1931. 7 Kč
5. Sedláček: Velikonoce. 5 Kč
6. Sudek: Kalendář DP 1933. 6 Kč
7. Sedláček: Veselé vánoce. 5 Kč
8. Toyen: Jaro. Rozebráno
9. Kalendář českých impresionistů 1934. 9,60 Kč
10. Sudek: Vánoce 1933. 4 Kč
11. Slaviček: Jarní pozdrav. 5 Kč
12. Lada: Vánoce. 4 Kč
13. Kalendář českých romantiků 1935. 10 Kč
14. Slaviček: Kresby. 5 Kč
15. Toyen: Zima. 5 Kč

O pořadí dalších tisků zatím nejsou dostupné informace. Z publikace NÁRODNÍ 36 se více nedozvíme. Pro orientaci v dalším bádání nám ale poslouží, kde DP měla sídlo. Od dubna 1923 v Holešovicích, Skuherského ul., 1925 v Dejvicích, ul. Starodružníků, koncem r. 1928 se stěhuje na Vinohrady, Slezská 13, v r. 1933 do Melantrichovy 1 a od září 1936 je v nájmu v paláci Svazu československého díla na Národní třídě č. 36. Právě tuto adresu uvádí další nám dostupný soubor pohlednic, v pořadí číslo 24. Franta Tichý: Velikonoce.

Za další informace o edici Česká galerie, které podají čtenáři redakci Zpráv, budeme vděční.

PETR LADMAN: NAHLÉDNUTÍ DO KNIHOVNY JAROSLAVA JEŽKA

Životní příběh Jaroslava Ježka je obecně známý. Narozen 1906 na Žižkově, vystudoval konzervatoř, skládal hudbu na písňové texty V+W pro hry Osvobozeného divadla. 1934 byl jedním ze zakládajících členů Skupiny surrealistů v ČSR. 9. ledna 1939 emigruje spolu s Janem Werichem do Spojených států a v New Yorku 1. ledna 1942 umírá. Byt v Kaprově ulici č. 10 na Praze 1, kde od roku 1921 s rodiči žil, je dnes přístupný jako Památník Jaroslava Ježka. Zde se nachází i jeho knihovna. Její soupis čítá 634 svazků a 152 hudebnin. Díky webové aplikaci „Knihovny významných českých osobností“ z roku 2009 máme možnost přes internet nahlédnout do Ježkovy knihovny. Byla opravdu obsáhlá, najdeme v ní skoro celé dílo Shakespearovo, 33 svazků Dostojevského, Cervantesa, Casanovu, Prousta, Marinettiho, Bretona, Haška, Čapka, knihy z nakladatelství Symposion Rudolfa Škeřika, Fromkův Odeon, či výtvarné monografie z edice Prameny, které pravidelně vydával Melantrich.

Mezi nejceněnější a nejzajímavější knihy se v této osobní knihovně řadí svazky, kde jsou autorské dedikace, svědčící o přátelském vztahu autora k Jaroslavu Ježkovi. V abecedním pořadí otiskujeme z bohaté nabídky ukázky, které jsou hodny pozornosti.

„Milému příteli Jaroslavu Ježkovi srdečně jeho Bohuslav Brouk. Praha dne 8. května 1935“, v knize B. Brouka Autosexualismus a psycherotismus, Edice Surrealismu, Praha 1935,

„Milému bratru J. Ježkovi, protože ho mám opravdu rád jeho E. F. Burian 30/III 1927 Praha“, v knize E. F. Buriana Idioteon, Vaněk a Votava, Praha 1926,

„Mému Ježkovi, aby jeho tóny řekly, co já marně se snažím povědět jeho Halas 20./5.30“, v knize F. Halase Kohout plaší smrt, Rudolf Škeřik, Praha 1930,

„Panu Jar. Ježkovi. Co já se nadru, v Baladě z hadrů, má kštica z toho pelichá, pořád mne ještě svírají kleště Voskovce taky Verycha. P.F.1936. AH s poděkováním za novoroční karikaturu 7.1.36 A Hartl“, v knize A. Hartla Epilegomena k Hlaváčkovým Žalmům, A. Hartl, Praha 1936,

„Milému příteli Jaroslavu Ježkovi jeho věrný a nemusikální přítel a druh Adolf Hoffmeister posílá s novoročním přáním pro rok 1935 tuhle knížku Podob. Vánoce 1934“, v knize A. Hoffmeistera Podoby, S.V.U. Mánes, Praha 1934,

„Drahému příteli Jaroslavu Ježkovi na vždycky jeho Jindřich Honzl. 29. dubna 1938“, v knize J. Honzla Sláva a bída divadel, Družstevní práce, Praha 1937,

„Mýmu Ježkovi Jenčík Joe 1.VII.32“, v knize J. Jenčíka Uspavač, J. Reimoser, Praha 1932,

„Milému J. Ježkovi jeho Z. Kalandra Praha 23.V.34“, v knize Z. Kalandry Znamení Lipan, Levá Fronta, Praha 1934,

„Zlatému člověku, milému kamarádovi Jaroslavu Ježkovi v nezapomenutelných vzpomínkách jeho Jan Knob, Turnov 3. srpna 1929“, v knize J. Knoba Smršť, Müller a spol., Praha 1929,

„Mistru Ježkovi „Dítěti svého věku“ Leopold Kohl. 27./I. 1934“, v knize L. Kohla Krise rozumu: román lásky prokletého století, vlastním nákladem, Jihlava 1933,

„Jarouškovi Ježkovi jeho dávný citel Karel Konrád. V den Mikuláše 1938“, v knize

K. Konráda Malíř Vojtěch Tittelbach, J. Valenta a J. Wiesner, Praha 1938,
 „Jarouškovi Ježkovi, kterého mám velice rád, přestože nerozumím hudbě, jeho Karel Konrád jaro 1927 (nikolivěk Edmond!)“, v knize K. Konráda Robinsonáda, E. Janská, Praha 1926,
 „Jar. Ježkovi s přáním, aby brzo zase dirigoval orchestr Osvobozeného divadla. Karel Konrád. 23./X. 35“, v knize K. Konráda Středozevní zrcadlo: prosa o současné době, J. B. Zápotočný, Praha 1935,
 „Dobrému Jar. Ježkovi s vánočním pozdravem Josef Kopta“, v knize J. Kopty Marta, Marie, Helena, novela, Čin, Praha 1930,
 „Milému příteli Ježkovi v přátelské oddanosti, úctě i solidaritě Iša Krejčí“, v hudebním sešitě I. Krejčí Divertimento – Kasace, Hudební matice Umělecké besedy, Praha 1927,
 „Ježkovi krysu rád V. Lacina 1.aprile 27 pokr.“, v knize V. Laciny Krysa na hřideli, V. Svoboda, Praha 1926,
 „Kamarádovi Jarosl. Ježkovi jeho Jiří (Julius) Mařánek. 29/4.26“, v knize J. Mařánka Utrpení pětihranného Boba, Družstevní práce, Praha 1926,
 „Kamarádu Jarkovi Ježkovi srdečně a přátelsky jeho J. Mařánek 9/6/28“, v knize J. Mařánka Kouzelný deštník, Ot. Štorch – Marien, Praha 1928,
 „Jaroslavu Ježkovi přátelsky B. Mathesius. Praha 29. IV. 1927“, v knize B. Mathesia Černá věž a zelený džbán: stará čínská poesie, Aventinum, Praha 1925,
 „Milému příteli Jaroslavu Ježkovi srdečně Mikota. 5/X. 1935“, v knize V. Mikoty Krise knihy a krise stavu, Svaz knihkupců a nakladatelů ČSR, Praha 1935,
 „Jardovi Ježkovi srdečně Očadlík“, v knize M. Očadlíka Máchův Máj jako opera, F. Hrůza, M.Očadlík, Praha 1936,
 „Jaroslavu Ježkovi umělci a kamarádovi Ivan Olbracht“, v knize I. Olbrachta Nikola Šuhaj loupežník, Melantrich, Praha 1934,
 „Milému kamarádovi Jarkovi Ježkovi upřímně – vydavatel. V Praze dne 25. dubna 1935“, v knize R. Ponchona Múza v hospodě, J. Pour, Praha 1935,
 „Drahému Jar. Ježkovi v upomínku Josef Rybák. Písek, červenec 1930“, v knize J. Rybáka Pole a lesy, Pokrok, Praha 1928,
 „Milému příteli, kumštýři Jaroušovi Ježkovi, při sklence vína „U Šuterů“ srdečně a na paměť Artura a Xeny – Franta Sauer Žížkov dne 18./X. 1936“, v knize Fr. Sauera Emil Artur Longen a Xena, F. Sauer, Praha 1936,
 „Motto: Člověk staví si na zemi meze – život je prase – do všeho leze!“ „Milému příteli kumštýři, Jaroslavu Ježkovi, že ho má rád – Franta Sauer, svobodný pán ze Žížkova 14./XI. 33“, v knize Fr. Sauera Pašeráci, Pokrok, Praha 1929,
 „Milému příteli Jar. Ježkovi přátelsky J. Seifert 12.III.27“ v knize J. Seiferta Slávik zpívá špatně, J. Fromek, Praha 1926,
 „Drahému příteli chlapci nejmilejšímu jeho Karel Schulz Praha 30.červen 1928“, v knize K. Schulze Skleněná panna, ballet – pantomima, Československý kompas, Praha 1928,
 „à Jar.Ježek dont j'voudrais bien entendre la musique, très amicalement Philippe Soupault“, v knize Ph. Soupaulta Bratři Durandea, J. Fromek, Praha 1926,

„Hudebníku Jaroslavu Ježkovi srdečně Karel Toman 4.V.27“, v knize K. Tomana Měsíce: hlas ticha, Fr. Borový, Praha 1923,

„Skladateli Jaroslavu Ježkovi, kamarádu z Dada, dává moje ruka ráda, srdečně jeho Josef Trojan. Praha, 16.IV.1927“, v knize J. Trojana Zvon země, V. A. Janata, Nový Bydžov 1926,

„Drahému příteli Jar. Ježkovi srdečně V. Vančura 27/IV 32“, v knize V. Vančury Markéta Lazarová, B. Janda, Praha 1932,

„Příteli Jaroslavu Ježkovi srdečně a moc rád jeho Vilém Závada. V Praze 9. listopadu 1928“, v knize V. Závady Panichida, 2. vyd. O. Štorch-Marien, Praha 1928.

Zde by mohl výběr, fascinujícím způsobem mapující, kolik přátel a známých Ježek měl, jak vroucně a často vtipně mu vepisovali věnování (většinou) do svých knih. Ale aby tečka za tímto článkem dostala správný punc, přidám ještě – jak je na divadle nebo na koncertech zvykem – přídavek:

dvě dedikace od manželů Werichových:

„Jest věc velmi těžká, postrádati pár dní Ježka, zašle se mu kniha tudíž, útěchou mu v chřipce budíž. Abys věděl jakou cenu máš pro Werichovu Zdenku. 25/I. – 1931“, v knize J. Wassermann Kryštof Kolumbus Don Quijote oceánu, Rudolf Škeřík, Praha 1930,

„Ježku, my, z Boží Milosti Zdena a Jan, manželé Tobě naklonění, Ti tuto knihu, znající Tvůj fěbl pro Mocarta, věnujeme a Tebe o další přízeň prosíme Tvoji Zdenka et Jan Werich. Brno 8-V-32 na zájezdech. Je jen jeden umělec na světě a to je Jaroslav Ježek“, v knize E. Mörike Mozartova cesta do Prahy, Melantrich, Praha 1932.

POST SCRIPTUM:

několik vzájemně nesouvisejících poznámek

**do článku nejsou zahrnuty dedikace Vítězslava Nezvala. Je to nejpočetnější konvolut dedikací od jednoho autora – celkem jich najdeme v Ježkově knihovně jednadvacet v darovaných Nezvalových knihách a dvě v hudebninách – výběr z nich je otištěn v soukromém tisku, který věnuje předseda SČB účastníkům Valné hromady v Praze, 13. května 2017.*

**dvě publikované dedikace Franty Sauera mně připomněly, že i můj děda dostal (vzpomínám si, jak říkal, že to bylo v hospodě po zaplacení útraty) od autora knihu Franta Habán ze Žižkova s jeho dedikací „Milému příteli Tondovi Řepíkovi srdečně Franta Sauer 13./3. 1937.“. V knize mám vložen tištěný lístek, kde Sauer s typickým humorem posledního pražského bohéma píše: Srdečně přeje, aby Vám milý Bůh zdraví a rozum ještě dlouhá léta zachovati ráčil Váš přítel FRANTA SAUER, svobodný pán ze Žižkova.*

1. ledna 1936. Vaší dobročinnosti se meze nekladou.

**zamyslíme-li se nad skutečností, že Ježek od mládí trpěl šedým zákalem, chodil do školy pro žáky s postižením zraku a že architekt František Zelenka pro Ježka navrhl pokoj v modré barvě, je s podivem, že vlastnil tak rozsáhlou knihovnu. Kolik asi knih ze své knihovny přečetl – a nezhoršila četba již tak slabý zrak?*

**pokud by čtenář pojal úmysl podrobněji prostudovat soupis knih Ježkovy knihovny na stránkách www.osobniknihovny.cz, upozorňuji na nezvykle neodborně a bez korektur*

sepsaný soupis. Namátkou cituji hrubé chyby – Ježkovi, aby jeho tóny řekli (namísto řekly), sbírka Mathesiova ze staré české poesie – správně čínské poesie, Proustovo Hledání ztraceného času se ocitlo v seznamu nikoliv pod písmenem P, ale u Š: Sv. 1 až Sv. 8, Nechleba – správně Nechleba, Epistola carcere – správně Epistola in carcere..., Poe ...liter. esseye správně essaye, Posche – správně Poche, na mnoha místech se opakuje chyba v přijmení Štyrský – správně Štyrský a celá řada dalších chyb při přepisování z francouzštiny nebo při pouhém uvedení nakladatele.

RECENZE, ZPRÁVY, INFORMACE

MOJMÍR TRÁVNÍČEK – MILOVNÍK KNIH A NOMINÁLNÍ BIBLIOFIL

V prosinci minulého roku jsme si připomínali nedožitě 85. výročí narození literárního historika, kritika a editora Mojmíra Travníčka (17. 12. 1931 – 8. 7. 2011), výrazné osobnosti s neoddiskutovatelnými zásluhami o českou literaturu i o kulturu, léta působící především ve valašském regionu. Mezi mnohostrannými a harmonicky se doplňujícími literárními aktivitami nelze opomenout ani jeho aktivní působení ve Spolku českých bibliofilů. Téměř čtvrtstoletí se setkávali členové SČB na stránkách

spolkového časopisu Zprávy SČB s jeho cennými příspěvky většího rozsahu, ale i s drobnými glosami, které patřily k tomu nejlepšímu, co zde bylo otištěno.

Když byl Mojmir Travníček před lety dotazován, jak se dostal k nelehké a krásné práci se Slovem, odpověděl, že to začalo už v jeho útlém dětství. Tehdy v tatínkově bohaté knihovně objevil mj. i řadu knih z Florianova Dobrého díla, které mu tenkrát ovšem ještě moc neříkaly; byla to spíše hra, při níž zejména fyzicky vychutnával jakýsi zvláštní příjemný pocit mít v ruce krásný tisk. „Tento návyk na knihy byl důležitý, protože kniha se stávala čímisi vlastním, důvěrným a samozřejmým“, řekl sám Mojmir Travníček v rozhovoru s Pavlem Petrem, otištěném v časopisu BOX (1/1994). Později staly se pro něho zdrojem četby školní a obecní knihovna. Po příchodu do vsetínského gymnázia se jeho čtenářský obzor postupně rozšiřoval v knihovně gymnaziální, ale hlavně v kontaktu s kamarády a některými spolužáky. Do studentovy duše se hrmli noví autoři, z nichž mnozí v ní zakotvili na celý život.

Mimořádným čtenářským, a současně i bibliofilským zážitkem, se pro mladého vášnivého čtenáře stalo ve Vsetíně seznámení s nevšední paní učitelkou Drahomírou Boriovou, vdovou po akademickém malíři Miloši Boriovi¹⁾. Žila v jediné malé místnosti s nízkým stropem, která měla všechny stěny obloženy knihami, uloženými v jednoduchých dřevěných regálech: Dobré dílo a ostatní Florianovy staroříšské edice, Škeříkův Symposion, Pojerova brněnská Atlantis a pražská Pourova edice, Kuncíř, Knihy dobrých autorů Kamilly Neumannové, starý Odeon, nejlepší knihy Melantricha,

cenné obrazové publikace, staré vzácné časopisy, poezie, teologická literatura včetně exilových knížek – prostě to nejlepší z nejlepšího. Tyto tisky nebyly tenkrát dostupné v žádné veřejné knihovně. Zde byla v 50. letech, ale i později, doslova vysoká škola mnoha mladých i starších přátel, kteří byli účastníky nezapomenutelných besed a diskusí bez konce. Právě tady žil a působil ještě duch Josefa Florianana. Častý návštěvník a vnímavý čtenář Mojmir se zde setkal s knihami, které měly mít mimořádný význam pro další rozvoj jeho duchovního života.

S Mojmiřem Trávníčkem jsem se seznámil, tehdy ještě jen „na dálku“, někdy v polovině 80. let, díky nejmladší sestře Jana Čepa paní Ludmile Sorbiové (1919 – 1990). Od něho jsem se dověděl o jeho přátelství a spolupráci s prof. Josefem Glivickým, který byl nadšený bibliofil. V době, kdy tehdejší režim znemožnil profesoru Glivickému vydávání soukromých tisků z Ciprova ručního lisu, dohodl se s M. Trávníčkem na vydávání drobných strojopisných svazků vyzdobených originální grafikou, přestože jako roduvěrný bibliofil spojení takto zhotovených textů a grafických listů odmítal. Spojenými silami připravili a zhotovili řadu svazečků, z nichž je možno například jmenovat dopisy Josefa Palivce (s krásným vzpomínkovým esejem Zdeňka Rotrekla), Miroslava Halíka, Jana Patočky, Bedřicha Fučíka, soubor velice kvalitních Rilkových překladů Vladimíra Vodehnala²⁾, básně Karla Tomana, Jaroslava Seiferta (méně známé nebo dokonce získané z rukopisů), překlady dopisů Georgese Rouaulta Josefu Florianovi, sborníček textů o Bohuslavu Reynkovi aj. Některé svazečky zredigoval M. Trávníček z dodaných textů sám, opatroval je vlastním komentářem nebo doslovem, a tak vlastně získával základní editorskou a redakční přípravu. Pro oba spolupracovníky to byla práce radostná a bezpochyby víc než záslužná.

Připomeňme, že právě Josef Glivický přiměl Mojmíra Trávníčka, aby se stal členem Spolku českých bibliofilů a aby přispíval do jeho spolkového časopisu. Trávníček vstoupil do Spolku v roce 1979, ale nikdy se nestal náruživým bibliofilem. Byl si dobře vědom některých, ne vždy chvályhodných, někdy až podivínských stránek bibliofilské vášně, které se mu protivily, kdykoliv na ně narazil, ať už se týkaly kohokoliv. Své členství ve Spolku považoval pouze za nominální; vždy zdůrazňoval, že sice má rád krásné knihy, ale prvotně mu jde o text, o literární dílo samo o sobě, nikoli o „sběratelské šílenství“ za každou cenu. V SČB dostal ovšem vítanou příležitost seznámit se a spřátelit s řadou vzácných lidí, najmě s milovníky a znalci poezie, jako byli RNDr. Václav Šmejkal (tehdy řídil spolkový časopis ZSČB), překladatel a editor O. F. Babler, olomoucký knihovník Bohuslav Smejkal a další.

Na stránkách ZSČB publikoval Mojmir Trávníček v letech 1980 – 2004 celkem 56 příspěvků. Nalezneme mezi nimi rozsáhlejší studie (např. o bibliografii B. Reynka, vydavatelském odkazu J. Florianana, díle J. Durycha, historii edic Tvar, Magnificat a Ra, Rukopisech VBF³⁾, poezii J. Kameníka, G. Goepfertové, pamětech J. Portmana, korespondenci J. Čepa s J. Zahradníčkem, o historii českého samizdatu, o novoročenkách pro přátele J. Čepa, aj.) i kratší příspěvky či drobnější statě (informace o knižních novinkách, knižních vazbách, přání k narozeninám, recenze, poznámky aj.). Bylo by jistě žádoucí připomenout alespoň některé z těchto důležitých a cenných příspěvků na stránkách dnešních periodik.

Krátkou vzpomínku na éru působení mého přítele a milovníka knih Mojžíra Trávníčka ve Spolku českých bibliofilů zakončím úryvkem z jeho textu, který jsem objevil mezi pětistovkou jeho dopisů:

„I ve stáří ovšem přicházejí radosti nové i nečekané, poznání nová a nečekaná, ať už příznivá nebo negativní. Ale přesto se někdy zasteskne po některých malých radostech, které byly kdysi samozřejmé a pravidelné, ale dnes jakoby už byly neopakovatelné. A možná dnešním mladým lidem i nesrozumitelné.

Jako starý knihomol už asi nikdy nezažiji některé smyslové radosti, smyslová potěšení z četby. Někdy se mi ještě stane, když objednáím knížku z malého soukromého nakladatelství, kde zásilku pořád ještě pečlivě vypravují, ručně balí do jemného papíru, pak do balícího papíru, nakonec do lepenky převázané nejenom samolepkou, ale i špagátkem. Opakuje se to staré dávné potěšení z opatrného rozbalování dodané knížky. Vždycky teď rád čekám na knížky z Fričovy officíny Vetus Via⁴⁾. Nevím, kdo jim to tam tak pečlivě balí, ale asi sami básníci. Nebo z velehradského Refugia. Ale už asi nikdy mně nebude dopřána jiná rozkoš – otevřít brožovanou sbírku básní nebo brožovanou knihu povídek, brožovaný román a nožičkem rozřezávat stránky, sfoukávat tu papírovou drť, která tím vzniká, arch za archem, vonět k čerstvému tisku. – To dnešní čtenář a budoucí čtenář už asi nepozná. Dnešní generace možná by to dokonce považovala za zbytečné zdržování od četby, zbytečnou ztrátu času. Ale já se pořád domnívám, že k potěšení a rozkoši z četby by nemělo scházet ani to určité potěšení smyslové“.

František Rafaja

Redakční poznámky / GE:

¹⁾ Miloš Boria (vl. jménem Miloslav Fortunát B., 1896 – 1937), ve 30. letech minulého století jeden z nejpozoruhodnějších, současně však dodnes nedocenených umělců české geometrické abstrakce, vycházející z poloh konstruktivismu a lyrické nepředmětné malby. S Drahomírou roz. Hlavinkovou (1897 – 1973) uzavřel sňatek v srpnu r. 1931.

²⁾ Mezi pozoruhodné Vodehnalovy překlady patří např. soukromý tisk legendy Svati tři králové z Rilkeho Knihy obrazů, s pův. rytinou Jiřího Antonína Švengsbíra v titulním listě.

³⁾ Rukopisy VBF, samizdatová edice z let 1977 – 1995, nazvaná podle iniciál jejích editorů Vladimíra Binara a Bedřicha Fučíka, byla zaměřená na kompletaci spisů Jakuba Demla, Jana Čepa a Jana Zahradníčka.

⁴⁾ Vetus Via (Stará cesta), nakladatelství založené v Brně Jaroslavem Erikem Fričem r. 1993. Od téhož roku vydávalo mj. i v textu zmíněnou, neperiodicky vycházející revui BOX.

LADISLAV LAMAČ: MAGICKÉ LUHAČOVICE A JAK TO NASTALO

Luhačovice jsou krásné a kouzelné lázně – a stále se zvelebují. Jejich rozkvět trvá už hodně přes sto let. Jaké to má příčiny? Mám Luhačovice rád, a pokusím se uvést některé z příčin vzniku jejich magických půvabů.

V minulosti to bylo osvědčené rozhodnutí o využití léčivých pramenů. Počátkem a v průběhu 20. století předvídaté, pracovitě, dobře připravené a kultivované skupiny podnikatelů, lékařů, investorů a obětavých místních obyvatel, podpořených pěknou krajinou, vhodným klimatem a dobrou strukturou návštěvníků lázní, ve značném počtu z širokého okruhu umělců – literátů, hudebníků, výtvarníků. Bylo by možné – ale časově náročné – uvést jména mnoha, kteří se o Luhačovice zasloužili; to není mým záměrem. Přesto nechci vynechat aspoň jména několika z osobností, které na významu a dobrém jménu Luhačovic mají trvalý a podstatný podíl: Leoš Janáček, Dušan Jurkovič, Marie Calma-Veselá...

Jezdím sem už velkou řadu let, a vždy při pobytu v duchu tyto osobnosti vděčně pozdravím, obdivuji jejich dílo, chodím často v jejich stopách, děkuji za jejich zásluhy. U Janáčka to znamená i každoroční účast na jeho festivalu „Janáček a Luhačovice“, který trvale přináší Janáčkovy skladby v podání vynikajících interpretů ve vhodných prostorách. Tomu velmi dobře slouží lázeňské divadlo (nemohu nezmínit vynikající podání obou Janáčkových kvartetů v pojetí předních komorních těles, vždy navozujících i vzpomínku na Janáčkovu ženu Kamilu, který mu byla společnicí při mnoha jeho lázeňských pobytech). Dobře slouží i větší interiér moderního chrámu Svaté rodiny, zejména pro koncerty varhanní a sakrální hudby i pro početné hudební soubory. Některé koncerty mívají ráz mimořádné události – např. Glagolská mše, kterou Janáček komponoval v Luhačovicích. Takové hudební zážitky jsou unikátní – a velmi dobře ladí s unikátní a kouzelnou atmosférou Luhačovic.

Ale v této drobné vzpomínkové poznámce jsem bohužel nedokázal sdělit, jaké jsou příčiny toho, že Luhačovice jsou lázně kouzelné, i když není snad pochyb o tom, že Janáček a Luhačovice svým spojením působí ke vzniku tohoto kouzla.

(V Olomouci dne 6. 3. 2016 *Deo gratias*)

KAREL TEIGE NA KAPITÁNSKÉM MŮSTKU AVANTGARDY

Přesně takto vidí autorka Rea Michalová Karla Teigeho. Jinak by svoji monografii – biografii nenazvala K. T. Kapitán avantgardy. S názvem je možné polemizovat, podobně jako se polemizuje s pojmem avantgarda, těžko lze ale upřít velmi podrobnou, přímo mravenčí práci s dostupnými archivními prameny. Vždyť na biografii vůdčí osobnosti českého kulturního dění v letech před rokem 1920 až do 1951 jsme čekali více jak půl století. Není smyslem této recenze připomínat neuvěřitelný rozsah a dosah Teigova působení v kultuře: Devětsil, Film, Architektura, Typografie, Skupina surrealistů v ČSR, poválečné formování surrealistické skupiny a v neposlední řadě i Teige – tvůrce koláží.

Vezme-li tuto knihu do ruky bibliofil, rozhodně nepřehlédne střet v pojetí moderní knižní obálky mezi Josefem Čapkem a Karlem Teigem. Zatímco Čapek brání sobě

vlastní techniku linorytu – Teige mu kontruje: „... Namísto linoleových kyticěk a klikyháků sluší se požadovati harmonický, jasný a přísně čistotný rozvrh plochy, čitelnost a plakátovitou účinnost.“ (str. 145).

O něco dále se dočteme, že v roce 1927 Teige zamýšlel napsat knihu s pracovním názvem Konstruktivismus a moderní typografie. Kniha nikdy nevyšla, v rukopisné pozůstalosti se dochovala její osnova: mělo ji tvořit třináct kapitol – I. Úvod. II. Konstruktivismus, jeho vznik, principy a metody. III. Proti dekorativismu. IV. Obroda typografie, Morris a Ruskin. Kritika bibliofilie. V. Kritika typů. Pokusy o jednotné písmo. VI. Slovo a písmo. Vliv literatury a lingvistiky. VII. Reklamní, obchodní typy. Prospekt a plakát. VIII. Typo – fotožurnalismus. IX. Řešení plochy, zákony rovnováhy, barva a tvar, vliv abstraktního malířství. X. Zákony zorného pole. Normalizace formátů. XI. Moderní ruská typografie a polygrafie. XII. Česká krásná kniha a moderní typografie. Obálka. Titul. Kolofon. Úprava knihy. XIII. Doslov. Jistě je škodou, že kniha zůstala pouze v osnově; bylo by velmi zajímavé si přečíst některé kapitoly, obzvláště Teigovu kritiku bibliofilie.

Další polemiku vedl Teige s Vítem Obrtelem, původně v rovině architektonické, později se však do sebe pustili i na téma konstruktivistické typografie. Je to tím více zarážející, že ve stylu úpravy knih se často ocitli na jedné lodi (když již jsme přijali za své „kapitánský“ název monografie).

Zajímavá je pasáž, která pojednává o Teigově přístupu ke knize: „... V rukopisu přednášky z roku 1951 příznačně vysvětloval, že se nemáme bát „poškodit“ si knihy tím, že v nich zaškrťujeme a děláme poznámky: „Jen povrchní čtenář a bezmocný mozek chce mítí nedotčené knihy. Nedotčená kniha je pro čtenáře neplodná. Přílišná ohleduplnost ke knize je svědectvím pramalé ohleduplnosti k našemu vlastnímu duševnímu životu. Knihy jsou naši otroci, kteří nesmějí vyžadovati příliš ohleduplného zacházení. Nemluvím tu ovšem o bibliofilských knihách, které jsou koníčkem sběratelů a jejichž cena spočívá převážně ve vnějších attributech (luxusní papír, krásná grafická úprava, nádherná vazba, atd.)...“ (str. 391). To jsou slova, která překvapí, upoutají a pohladí. V témže roce (30. května 1951) se Teige v odpovědi na otázku *Proč píšete* v anketě o surrealismu vyzná ze svého kréda zabývat se celoživotně uměním. V odpovědi uvede i dvě fracouzská slova: *L'Amour – la Poésie* – a tato slova považujeme za podtitul celé knihy.

Opomenout nelze také pečlivý výběr ilustrací, velmi rozsáhlý – jejich počet dosahuje 270, z toho 56 připadá na koláže K. Teiga; poté, co vyšla kniha o Teigově typografii a nyní jeho biografie, nezbývá než čekat na vydání všech koláží, které za života v letech 1935 – 1951 vytvořil – víme, že jich je 374, neboť je průběžně čísloval.

Když jsem se začel do výběrového soupisu typografického díla, zastavil se můj pohled u roku 1938 (str. 564), kde u monografie *Štyrský a Toyen*, Fr. Borový 1938 je Teige uveden jako autor návrhu obálky, vazby, titulního listu, úpravy i nakladatelské značky. Konfrontoval jsem tyto údaje se soupisem Polany Bregantové v knize Karel Teige a typografie, 2009 (str. 280). Jsou shodné. Pro mne byla autorem obálky Toyen (viz Bydžovská, Srp, Ladman Knihy s Toyen, 2003, str. 111). Že by otazník pro badatele? Domnívám se, že odpověď dává monografie Toyen (R. Ivsic, Ed. Filipacchi,

Paris 1974): kniha vyšla za života Toyen, proto by jistě umělkyně nedopustila mylnou informaci. Na straně 69 citované monografie jsou reprodukce tří knižních obálek (Breton Spojité nádoby, 1934; Breton La lampe dans l'horloge, 1948 a Štyrský a Toyen, 1938. U všech knih je autorkou koláže na obálce uváděna Toyen.

Tím se dostáváme k poslední poznámce a tou je kvalita korektur. S přihlédnutím k tak objemné knize jsou překlepy, chyby či omyly minimální, trochu více pozornosti snad mělo být věnováno jménům a příjmením (např. Apolinaire místo Apollinaire, 2x na str. 549). Bibliofila musí zarazit, když se dočte o nakladatelství V. Schmid – přitom jde o nakladatele Viléma Šmidta (1908 – 1990, čestného člena SČB).

Vznik knihy měl pohnutý osud, jak se dočteme z poděkování i z úvodu. Inicioval ji tehdejší ředitel Národní galerie prof. Milan Knížák a práce na ní trvala osm let. Nabízí se bonmot, že uzrála jako archivní víno. Vydalo ji nakladatelství KANT, Praha 2016 v grafické úpravě Vladimíra Vimra, vytiskl ji PB tisk Příbram. O obsáhlosti a účtyhodnosti knihy svědčí i jeden údaj, který v tiráži nenajdete: její hmotnost je 3 kg a 50 gramů. To je důvod, proč k jejímu čtení je třeba vynaložit jistě úsilí.

Petr Ladman

KAMIL LHOTÁK A JEHO MOTOROVÉ OPOJENÍ

Mezi autory, kterým věnoval nejvíce pozornosti profesor František Dvořák ve své publikační činnosti, najdeme jména Jan Zrzavý, Adolf Born, Tomáš Bím a Kamil Lhoták. Byl to jeho syn Jan Dvořák, kterému se naplnil sen v podobě dokončení volné lhotákovské trilogie: *Kamil Lhoták a kniha* (sestavil Jan Dvořák, s úvodním textem Františka Dvořáka), společné vydání Pražské scény a Vltavínu, 2014; *Kamil Lhoták Grafické dílo v kontextu ostatní tvorby* (Libor Šteffek vlastním nákladem, text Fr. Dvořák) 2015; *Za ohradou snů. Motorové opojení Kamila Lhotáka* (Jan Králík, s textem Jana Dvořáka K metafyzice stroje) společné vydání Pražská scéna a Nakladatelství Paseka, 2016.

Kniha je důkladnou sondou do osudové životní lásky Kamila Lhotáka: motorů – trochu automobily, ale zejména motocykly. Jedním dechem se čte umělcovo volné vyprávění na dané téma. Knihu doplňují reprodukce Lhotákova al Koránu motocyklů – sešitu s vlepovanými výstřižky. Lhoták si ho založil v listopadu 1955. Závěrečné stránky naplňuje reprint *Auto – moto – zpravodaje*, studentského časopisu, který tvořil společně se spolužáky třináctiletý gymnazista Kamil Lhoták, jehož rukopis se až do konce života nezmění! Zájemce o zajímavosti z umělcova života i díla se dozví i takové detaily a ne zcela známá fakta, např. že Lhoták se stal členem klubu motocyklových veteránů v Anglii: The Vintage Motor Cycle Club of England.

pl

KNIŽNÍ AUKCE VE ZNAMENÍ INTERNETU

Začneme pořádně buřičsky: co by na to řekl Karel Zink? Po té, co dnešní generace sběratelů knih (opravdu jen ti nejstarší pamatují Zinkovy aukce – konaly se v rozmezí let 1925 až do r. 1955) zažila euforii aukcí Antikvariátu Prošek, Českého antikvariátu, Dlážďená, Symposion a dalších, které se změnou politické situace po roce 1989 revolučně přispěly k nevídanému nárůstu cen vzácných knih, postupně se sice neradi, ale zdá se definitivně smiřujeme se skutečností, že aukční aktivitu ovládne internet. Svědčí o tom i stručný pohled na poslední tři internetové aukce, které pořádal Dr. Václav Prošek: 108. až 110.

Netradičně začíná úvod katalogu 108. aukce – internetové osobním vyznáním Václava Proška; je to tak podmanivý text, že si dovolím jeho část zde ocitovat: „...Výběr v této aukci je z pozůstalosti jednoho z takových sběratelů, který měl to štěstí, že rodina jeho zájem podporovala. Těžce pracoval a vášně pro knihy byla jeho relaxací, únikem před každodenním stresem, duševní i fyzickou námahou. Za svůj život vytvořil obdivuhodnou knihovnu, kterých jsem za svůj život a antikvární praxi mnoho neviděl, zda-li vůbec. Jeho cesta z práce vedla obvykle do antikvariátu a když byl na dovolené, pak byl v antikvariátech celý den. Patřil k mým oblíbeným zákazníkům, pamatuji si ho ještě ze svých let učednických. Kromě jiných chodil k mému učiteli a vedoucímu panu Kovandovi, později k mému kolegovi Janu Petrovi a nakonec ke mně samotnému. Letitý vztah přerostl v přátelství, láska ke knize i sklence dobrého vína nás spojovala a není proto divu, že jsem na jeho obdivuhodné knihovně měl i svůj podíl. Dostávají se mně tak do rukou opět knihy, které u nás v průběhu čtyř desetiletí kupoval. Bylo jeho přáním, abych se jeho knihovny ujal jako aukcionář. Byl jsem tak postaven před nelehký, avšak krásný úkol a mám tu čest, že na sklonku mé kariéry se mi tak do rukou dostává tato jeho obdivuhodná knihovna. ...Chtěl bych mu tímto vzdát hold a čest, nic více již pro něho udělat nemůžu“.

Tolik úryvek z Proškova úvodního textu. Shodou okolností, v dalších aukcích šla do dražby i část knihovny z pozůstalosti po dalším velkém sběrateli a možná právě tato kvalitní nabídka způsobila, že se snad „blýská na lepší časy“. Zatímco v minulých letech ceny dražených knih nijak závratně nestoupaly, jen opravdu unikátní tisky, nejznámější jména autorů a možná i vhodně nastavená vyvolávací cena způsobily, že se dosahovaly slušné ceny. Jak bude zřejmé z ukázky posledních tří aukcí Antikvariátu Prošek, ceny knih začínají docela zajímavě stoupat. A to i navzdory tomu, že se nedraží v sále, ale po internetu! Pane Zinku, je to trochu smutné, ale v době vševládající virtuální reality již tomu jinak asi nebude.

108. aukce (internetová) proběhla ve dnech 28. – 30. 5. 2016. Prolistujeme si katalog s dosaženými cenami. Připomeňme, že konečná cena vydražené položky se zvyšuje o aukční 15% přírůstek. Slibně začínala dražba tradičně začínající oddílem rukopisy a podpisy. Z vyvolávací ceny 1 200 Kč se Wolkerova Těžká hodina, 1. vyd. s autorovým podpisem dostala na 24 000 Kč. Anatomie od Petraglia (27 mědiryt. tabulí) stoupala z 15 000 Kč na konečných 80 000 Kč. Živočišná monstra a zrůdy od Schottiho, 1667 s vyvolávací cenou 8 000 Kč dosáhla 55 000 Kč. Vše překonala kniha Paprockého z Hlohov Zrcadlo slavného Margkrabstwij Morawského (25 000 Kč) – prodána za

150 000 Kč. Ještě výše se dostala cena za Bibli Severýnovu, 1537: vyvolávací 45 000 Kč – dosažená 160 000 Kč. Oddílu grafika a kresby bez konkurence kraloval Váchal – dva bar. dřev. Kloaka ulice, 1910 a Madona, 1912 oba za 5 000 Kč vyv. ceny prodány za 42 000 Kč a 24 000 Kč. Většina z nabízených 7 tisků Staré Říše s vyv. cenou od 500 Kč do 1 200 Kč dosáhla ceny přes 10 000 Kč. Z nabídky Váchalových tisků z vyvolávacích 45 000 Kč se cena zvýšila přesně na dvojnásobek (90 000 Kč) za podepsaný exemplář s dedikací autora – Vidění sedmera dnů a planet, 1910. Na řadě jsou tisky Portmanovy (nabízeno 11 ex.): vyvolávací ceny pravidelně 1 500 Kč – prodány za desetinásobek, nejvýše Kafkův Venkovský lékař se 4 sign. lepty A. Schamoniho (28 000 Kč). Jak si vedly Pickovy tisky (nabízeno 10 ex. v rozmezí 500 Kč až 2 500 Kč)? Prodány všechny za cenu od 1 400 Kč do 14 000 Kč. V nabídce nechyběla Erny Janské edice Stožár: 6 tisků nabízeno kolem 1 500 Kč a prodáno za 5 000 Kč. Závratné výše dosáhly dvě knihy vyzdobené Fr. Koblihou: Karáska ze Lvovic Genenda, 1928 (vyv. cena 4 000 Kč, dosažená 34 000 Kč) a Kniha Judyth, 1928 (ze 3 500 Kč na 44 000 Kč). Dalšími krásnými tisky lákala nabídka v katalogu na speciálku Fr. Muziky – některé tisky dosáhly ceny 5 – 7 000 Kč. Lyra Pragensis: 5 lito A. Borna v knize I. Hurníka Slovníček instrumentů prodán za 20 000 Kč (vyv. cena 3 000 Kč), 6 bar. leptů A. Brunovského pro Ovidiovy Příběhy Orfeovy prodány za 50 000 Kč (vyv. cena 15 000 Kč), vysoce ceněn byl u Lyry Pragensis i výtv. doprovod Lieslerův, Pilečkův, Demelův. Tisky SČB – 5 lito K. Lhotáka (Bednář: Ypsilon a Evangelína, 1965) prodán za 6 500 Kč. 6 bar. leptů O. Kulhánka v knize Reynek Cesty domova, nakl. Runštuk a Žižkovský (vyv. cena 3 000 Kč) se prodalo za 24 000 Kč!

Avantgarda: Broukovo novoročenky s obálkou Toyen – vyv. cena 500 Kč dosáhly 5 – 7 000 Kč. Bojovalo se rovněž o Máj s výzdobou B. Laciny a V. Zykunda (Müller, Lis knihomilův, 1936) na 18 000 Kč se začalo a skončilo na 55 000 Kč. Halasův Thyrsos (Štyrského edice 69) s ruč. kolor. a podepsanými il. J. Štyrského (vyv. cena 40 000 Kč dosáhl 60 000 Kč – to je trochu pokles, na dřívějších dražbách byl prodán i s přírůžkou za 74 000 Kč a 86 000 Kč). Vrcholem byla licitace o 1. ročník Června, 1918 – 19, F. Borový s graf. přílohami J. Čapka, V. Špály, V. Hofmana, Kubišty, Zrzavého, Kotíka a Teiga: vyv. cena 25 000 Kč – dosažená 115 000 Kč. To byl jen průřez nesmírně kvalitní nabídkou 108. aukce. Úspěch měla doslova historický – z nabízených 266 položek se neprodalo pouhých 9 položek! Mezi nimi převládala Aventinská bibliofilie – Nezvalova Snídaně v trávě s 6 s. j. Toyen a s vyv. cenou 90 000 Kč.

V listopadu 12. – 14. 11. 2016 probíhala další internetová aukce Antikvariátu Prošek. Nabídka logicky nemohla se vyrovnat oné předcházející, ale i zde zaznamenáváme zajímavé dosažené ceny.

V prvé řadě jsou to tisky ze Staré Říše, kde poměrně nízké vyvolávací ceny provokují dražitele a ti kupují tisky za 3 000 Kč, 6 500 Kč i 7 000 Kč. Velmi ceněny zde byly knihy s lepty Jana Konůpka: Novalis, Hymny na noc, Knihovna Veraikonu (450 Kč – 5 000 Kč), Apollinaire Fantasie, Brno, Sánka (1 500 Kč – 4 500 Kč). Zájem rovněž byl – a patřičně cenově ohodnocen – o knižní obálky Josefa Čapka.

13. – 15. 1. 2017 znovu internetová aukce ukázala obecný trend růstu cen a vzhledem

k velmi vysokým příhozům lze soudit, že prodávající dosáhne díky internetu vyšší ceny za nabízený titul, než by dosáhl při klasické dražbě v sále. Zde jsou důkazy: Zkraje aukce očekávaně přichází jeden z dražebních vrcholů: nabízena jsou první vydání Máchova Máje, 1836 (vyv. cena 36 000 Kč) a Karafiátovy Broučci, 1876 (2 500 Kč) – příhozy končí u Máje těsně pod sto tisíci (95 000 Kč) a u Broučků na 16 000 Kč. Barevné čínské dřevořezy, tisky z Pekingu kolem r. 1950 vysoko převyší vyv. cenu (u obou 12 000 Kč): 28 000 Kč a 42 000 Kč. Kupec se naopak nenašel pro vzácný tisk Max Ernst Histoire Naturelle, Paris 1926, ex. 232/300 s vyv. cenou 50 000 Kč. Další surrealistické tisky kupce našly: Breton Vzduch vody, edice Ra 1937 – stoupal z 29 000 Kč na 48 000 Kč a Máchův Máj s výzdobou B. Laciny prodán za vyv. cenu 50 000 Kč. Vysoko hodnocen je Josef Šíma: Shelley Alastor v ed. Lis knihomilův 1939 se 7 kolor. dřev. (4 500 Kč) prodán za 26 000 Kč, Seifertova sbírka Jablko s klína, stejná edice, 1933 se 2 such. jeh. (12 000 Kč) prodán za 34 000 Kč a unikátní, přednostní výt. z 25 ex. Cendrarsova Zlata (Fromek, Odeon 1926, vyv. cena 9 000 Kč) dosáhl 55 000 Kč! Hned následující nabídka opět „nazhavlala internetové sítě“: Máj, 1937 se 4 ruč. kolor. il. J. Štyrského: ze 35 000 Kč se zvýšila na konečných 95 000 Kč (což i s aukční přírázkou oceňuje toto vydání, shodně s dražbou 1. vydání při této dražbě na 109 250 Kč). Pozadu nezůstala ani další vzácná nabídka ručně kolor. il. od Toyen v knize Delteil Don Juan, Rud. Škeřík 1931 – vyv. cena 18 000 Kč, dosažená 80 000 Kč. Další tisky Toyen, zejména dva erotické Černá hodinka a Pybrac se prodaly za 13 000 Kč a 22 000 Kč – stejné ceny dosáhlo francouzské vydání A. le Brun, 1972. Stále stoupající hodnotu mají nádherné tisky Editio Princeps, na nichž se podíleli svými vrcholnými ukázkami Muzika, Teige, Toyen a Štyrský. Podobně můžeme zhodnotit i knihy s výzdobou či obálkou J. Čapka (1. vyd. R.U.R. dosáhlo 60 000 Kč!). U oddílů grafiky i při této aukci se vysoko zhodnocují autoři Jan Zrzavý, Josef Váchal, František Kobliha či Bohuslav Reynek. Co bylo napsáno výše o tiscích ze Staré Říše se opakovaně potvrdilo. Řečeno hantýrkou finančních investorů je spolehlivé a téměř stoprocentně garantované zhodnocení vloženého kapitálu do tisků Portmanových: tři tisky Franze Kafky (Starý list, 1928, Venkovský lékař, 1931 a Zpráva pro akademii, 1929, vše výzdoba A. Schamoniho) měly vyv. cenu 3 000 Kč, 4 000 Kč a 5 000 Kč a konečnou cenu 60 000 Kč, 75 000 Kč a 80 000 Kč. Zajímavá zpráva, zejména pro toho, kdo má tyto tisky ve své knihovně. Ceny tisků s výzdobou such. jehlami od Fr. Tichého (Poe, Havran a Případ pana Valdemara, Seifertova Vltava) rovněž dosahují cen od 25 000 Kč do 42 000 Kč. V závěru dražby upozorníme na ceny novějších bibliofilů, které reprezentují edice 33, nakl. Aulos, Bonaventura, KGB a Lyra Pragensis. Tisky Františka Janáše z edice 33 s velmi kvalitním grafickým doprovodem se v aukci dražily hodně vysoko: vyv. ceny 800 Kč až 4 500 Kč vyskočily na 7 000 Kč a 17 000 Kč. Stejně hodnocení snesou i tisky nakl. Aulos, z nabídky 11 tisků největší zájem byl o Rilke Dopisy a sny se 4 bar. lepty A. Šimotové (prodáno za 16 000 Kč), Li Po Jdu tichou půlnocí se 4 kolor. s. jehlami V. Boštíka (30 000 Kč) a Máchův Máj s bar. serigrafiemi Z. Sýkory (18 000 Kč). 6 leptů A. Šimotové v knize nakl. Bonaventura – Fischerová Babí hodina přilákalo kupce za 24 000 Kč. Nakl. KGB – zde se skoro k deseti tisícům Kč dostaly Zjevení Sv. Jana – 7

bar. leptů J. Šerých a Genesis, 8 mezzotint J. Híska. Konečně tisky Lyry Pragensis – opět byl nabízen Ovidius Příběhy Orfeovy s výzdobou A. Brunovského a opět dosáhl 50 000 Kč. 5 bar. leptů V. Boštíka v knize Hesse Večerní mraky, ed. Polyhymnia 1989 prodáno za 42 000 Kč. Pozadu nezůstaly ani tisky SČB: Hrubínova Proměna s výzdobou J. Šímy, ČS – SČB 1957 s vyv. cenou 2 000 Kč se prodala za 17 000 Kč a znovu Bednář Ypsilon a Evangelina s výzdobou K. Lhotáka, 1965 prodána za 7 000 Kč. Zajímavou shodu potkaly dvě knihy z nakl. Trigon autorky V. Linhartové (Dům daleko, 1996 a Les Cascades, Kaskády, 2002) každá se 3 bar. lepty A. Šimotové – obě shodně dosáhly ceny 17 000 Kč.

Dalo by se psát ještě o dalších knihách, ale držíme se zásady v nejlepšího přestat. I při tomto rozsahu článku byl podán hodně vyčerpávající přehled internetových aukcí Dr. V. Proška. Nyní budeme s napětím očekávat, co nám přinesou další připravované (internetové) aukce.

Petr Ladman

SČUG HOLLAR STOLETÝ

SČB a SČUG HOLLAR mají mnoho společného. Protože krásná kniha by nebyla krásnou bez výzdoby grafikem, dovolujeme si popřát Hollaru k jeho stoletému trvání (žádost o povolení sdružit se byla podána pražskému místodržitelství dne 3. prosince 1917), aby dále sdružoval vynikající, osobité, pevnou rukou obdařené a imaginací bohatě oplývající umělce – grafiky. Také aby nás i v následujících desetiletích těšil výběrem krásných výstav v prostorách své galerie. A také všem jeho členům, kteří přispívají k bohatosti bibliofilských tisků opravdu upřímně za jejich tvorbu děkujeme.

pl

ČESKÁ KNIŽNICE (1997 – 2017)

Ediční řada *České knihovny*, která vychází v nakladatelství Host, letos dosahuje dvacetiletého jubilea své existence. Za tu dobu překonala řadu organizačních komplikací a v minulém roce se veřejně představila v nové redakční a ediční struktuře ve spolupráci svého Nadačního fondu s Ústavem pro českou literaturu AV ČR. K jejímu dalšímu vývoji nelze nepřipomenout jeden z nejdůležitějších faktorů knihtisku obecně, kterým je typografický vzhled knihy a její provedení. V unifikované řadě *České knihovny* je sice pochopitelná snaha po sjednocující řadě jejích titulů, nicméně ani to nemůže omluvit opomíjený fakt jejich nezdařeného tisku. Rozvrh jejich textové sazby vůči zvolenému formátu knižního bloku nevytváří optimální celek. – Vydavatelé pak škodí jen sami sobě, když nechávají stranou ohled ke čtenářům a když výsledkem bývá nestylově vytištěná kniha, jejíž stránky k soustavně četbě rozhodně nepřispívají.

Filip Hynek

*

V roce 2015, tedy v roce 140. výročí narození Jana Opolského, objevila se jako mimořádný tisk jeho povídka *Krčma*, otisktná původně ve sbírce *Upír a jiné prósy*, vydané u B. Kočího v Praze roku 1926. Drobná knížka formátu 16 x 13 cm vyšla v edici nazvané Lis v lomu a byla doprovozena původními jednobarevnými dřevoryty Františka Štorma (v rámečku na obálce portrét spisovatele, pijácký výjev ve frontispice, název Krčma na titulním listě, koncová viněta), a jak je dále uvedeno v tiráži: text písmem Slavoboje Tusara ručně vysázal a vytiskl Jaromír Štoural. Šití a vazbu u všech ručně číslovaných 123 výtisků pak provedli uměleční knihvazači Vladimíra Šturmová a Jan Hybner. Sličná knížka, která potěší oko každého bibliofila a která dokazuje, že opravdoví mistři svého oboru jsou chválabohu stále mezi námi.

GE

J A N O P O L S K Ý

KRČMA

LIS V LOMU, PRAHA 2015

*

Akademický malíř Jiří Načeradský (1939 – 2014) patřil nesporně mezi nejvýznamnější postavy novodobé naší výtvarné scény, na níž se suverénně prosadil už ve zlomových šedesátých letech minulého století jako jeden z nepřehlédnutelných protagonistů tzv. nové figurace. Velká, bohužel již posmrtná výstava jeho děl, případně nazvaná *Erót a mystérium mainad*, byla uspořádána ve výstavním sále děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Mostě na počátku listopadu loňského roku a trvala do poloviny ledna roku letošního. Připomeňme, že tento suverenní plnokrevný mistr robustních maleb a kreseb velkých formátů, plných expresivní živelné dynamiky, ilustroval patrně jen jednu jedinou knihu, a to básnickou sbírku *Podél Pyriflegethónu* člena SČB Gustava Erharta, pro jejíž obálku a frontispice vytvořil v roce 2006 dvě tušové kresby.

Farza

*

Galerie TOYEN – je nově otevřenou výstavní síní. Zřídila ji v prostorách Informačního centra v Milešovské 1 na rohu nám. Jiřího z Poděbrad městská část Praha 3 s plánem představit každý měsíc dílo umělce, jenž má něco společného se třetí městskou částí. První vystavoval čestný občan Prahy 3 – Oldřich Kulháněk (1940 – 2013). Většina jeho tvorby vznikla v atelieru na Žižkově. V březnu vystavovala své obrazy Jana Kalašová, žačka profesorů Tichého, Strnadela a Rady. Výstava nese název Žena – řeka života. V dubnu najdou návštěvníci expozici obrazů Dimitrije Kadrnožky.

pl

*

Před třemi roky – 2014 – mnoho akcí připomnělo sté výročí narození Bohumila Hrabala, čestného člena SČB. Letos 3. února uplynulo již dvacet let, kdy zemřel pádem z pátého patra ortopedické kliniky nemocnice Na Bulovce. Výročí připomněla radnice městské části Praha 8 výstavou v Libeňském záměcku. Libeň, jak známo patřila k místům, která nejvíce ovlivnila Hrabalovu tvorbu.

pl

ZPRÁVY SPOLKOVÉ

BLAHOPŘÁNÍ DO BOSKOVIC

Náš dlouholetý člen, pan PhDr. Jaroslav Bránský obdržel ve čtvrtek, 19. ledna 2017 cenu města Boskovic za kulturu. Město ocenilo jeho celoživotní přínos v oblasti kultury. Bibliofilové znají J. Bránského z příspěvků ve Zprávách, z knihy vzpomínek na pořádání výstav Meandry paměti (2008) nebo z nádherné bibliofilie Apollinaire: Bestiář (výtvarný doprovod A. Born, překlad veršů J. Bránský). Panu doktoru Bránskému (spolužáku dr. Pravoslava Kneidla) k ocenění blahopřejeme!

pl

SOUTĚŽ NEJKRÁSNEJŠÍ ČESKÉ KNIHY ROKU 2016

Cena Vojtěcha Preissiga byla udělena Martinu Dyrnkovi za komorní monografickou studii Malíř Bohumil Žemlička, kterou vydal Spolek českých bibliofilů jako členskou subskripci.

Z hodnotící zprávy: „...Kniha ...Je kompletním komorním dílem Martina Dyrnka, obsahově věnovaným malířské tvorbě Bohumila Žemličky. Dyrnk ji připravil textově, bibliograficky, obrazovým výběrem a upravil typograficky, včetně ochranného pouzdra. Stejně jako je její výjimečný moderní soulad formy s obsahem knihy či integrita výtvarného a technického pojetí, s použitím digitalizované verze Preissigovy antikvy z r. 1912 a výběrem celostranných barevných ilustrací, tištěna ofsetem na přírodním papíře Colorplan Late, lepena v japonské duté vazbě, autorem signované. Perfektně zde souzní použitý další odstín béžového přebalu, hnědých předsádek a decentně doplňující kartonovou kazetou v barvě přebalu s kaligrafickým titulem v černé barvě. Kniha byla vydána při životním jubileu M. Dyrnka a při příležitosti rozloučení

s jeho dlouholetou, společensky významnou rolí předsedy SČB a rovněž i symbolické poděkování za jeho neúnavnou nezištnou práci ve prospěch tradice, kvality a krásy české knihy.“

(Vladimír Kolenský, porotce soutěže, 2017)

Martinu Dyrnkovi srdečně k udělení ceny gratulujeme!

JUBILANTI SČB V ROCE 2017

Šedesáti let se dožívají: Luboš Krátký, Ing. Petr Tylínek,

Šedesátipětí let se dožívají: Dagmar Vlčková, JUDr. Václav Prošek, Ing. arch. Dalibor Dubový, MUDr. Tomáš Příkryl, Mgr. Jana Köhlerová,

Sedmdesáti let se dožívají: Jaroslava Pazderová, PhDr. Alena Vlčková, Jana Nejezchlebová, Miloslav Daříček, Milena Horácková, Ing. Ivo Dostál, Mgr. Jiří Tichý, PhDr. Jaromír Kalus,

Sedmdesátipětí let se dožívají: Ing. Josef Kučera, Bohumil Habla, PhDr. Helga Turková, Jaroslav Válek, Pavel Roučka, Doc. Ing. Prokop Toman, CSc., Ing. Břetislav Ditrych, Mgr. Pavel Dlouhý, RNDr. Danuše Dvořáková,

Osmdesáti let se dožívají: MUDr. Jiří Kačer, CSc., Josef Runštuk,

Osmdesátipětí let se dožívají: Josef Šuchman, Marie Zahradníková, Josef Hrubý, Ing. Rudolf Jelínek, Michal Lifka, Mgr. Bohumír Kolář,

Devadesáti let se dožívají: Miroslav Krejčí, prof. mgr. Lubomír Poživil,

Devadesátipětí let se dožívá: Marie Kosinová.

ZPRÁVY SPOLKU ČESKÝCH BIBLIOFILŮ

Rediguje výbor SČB

Odpovědný redaktor Petr Ladman

(kontakt: pladman@email.cz, adresa: Vysokoškolská 27, 165 00 Praha 6)

Za obsahovou stránku příspěvků odpovídají autoři

Náklad: 300 ks

ISSN 2464-5508

Vytiskl ČIHÁK TISK Praha